

KINOT
EXPLANATIONS

מגירת איכה ג

מג סְבוֹתָהּ בְּאֶף וְהִרְדִּיפוּנוּ הִרְגֵתָּ לֹא חֲמַלְתָּ: מִדְּסַפְתָּהּ בְּעֵינַי
 לָךְ מַעֲבֹר תִּפְלֶה: מִה סְחִי וּמֵאֵים הַשְׂמִימָנוּ בְּקֶרֶב הָעַמִּים:
 מִי פָצוּ עֵלֵינוּ פִּיהֶם פֶּלֶאֱיֵינוּ: מִזֶּפְחָר וּפְתַח תְּהִיה לָנוּ
 הַשְׂאֵת וְהַשְׁבֵּר: מִחַ פְּלִגְרֵי־מַיִם הַיַּרְדַּי עֵינַי עַל־שֹׁבֵר בְּתַעֲמוּי:

ה' יח' /
 א"י י"ב
 א"ח / כ"ו

עיני
 אלל אחר שחשב כמחשבתו שתשכחו את שבתו אינה רצויה לפני המקום כ"כ הואיל דכרכה
 לפשע. ו"ש המקוין כאן נחמו פשענו וגם הוספנו למרות פי עליון וזה ומרינו
 והטעם דחשבנו כי אחת לא סלחת לרוב הפשעים ולכך מרינו כיותר ולא שבנו וק"ל:
 (מד) סבותה בען לך וכו'. ידוע דכמתפלל כתיקין בעת הכן כחמה תפלתו נשמעת.
 ולפי זה היה להם להחמלל בעת הכן החמה ואז תקבלה תפלתם. אמנם סכות
 בען לך לנל"תגישו כהן כחמה כדי שלא יקובל תפלתם והו מעבור תפלה. או
 לכיופין דידוע דכעידן ריתחא אין התפלה נשמעת כדאמר' לא יתפלל אדם בתלת
 שעי קמיתתא דהוא עידן ריתחא. וידוע דעידן ריתחא הוא בשעה שהחמה זורחת
 וחלכי או"ה כורעים ומשחתיים להחמה לכך הקב"ה ברחמיו וברוב חסדו או"ה רוצה
 לקבל תפלתם דלא יכא עידן ריתחא לכך סכותה בען לכל תאיר כחמה ולא ישחחו
 לה ואין ריתחא וק"ל. (מה) סבותה באף ותרדפנו. ידוע דמלת סכותה הוא לשון
 סך וכנגה. וקשה האין שייך הנגה באף. אבל י"ל דהנה צריכין להבין מה זה
 שגלה הקב"ה את ישראל מארצם על חטאם אשר חטאו. הי' לו לדונם בים ימים
 אחרים בארצותם כשדפון ובידקון וכדומה מבלי לגלותם. אבל באמת זה חסדו של
 המקום ב"ה דלולי הגלנו מארצנו היה ח"ו הקב"ה מתעבר להרוג בלי חמלה אמנם
 בגולה מגין עלינו הכתחתו ואף גם זאת בארץ אויביהם וכו' ואלו נשארנו כמ"י לא
 היתה חמלה ח"ו. ו"ש סכותה באף ר"ל שהגין עלינו ככבשת ואף גם זאת
 לכך ותרדפנו כי לולי זאת הרגת לא חמלת ח"ו ככ"ל וק"ל: (מו) מחי ומאום
קשימנו וכו' פצו עלינו וכו'. ר"ל מכת שהיינו לשמה ולכיוה בקרב העמים לכך פצו
 עלינו פיהם כל אויבינו כולם כאחד לאכדנו ואין כאן שש למלכות קטיעא כידוע
 בגמ' כיון שהכל חשוכים כשש אחד וכדכריס אחדים וק"ל: (מו) פחד ופחת וכו'.
 ידוע כי הכתרומות גורם הפחד כי השפל אינו מפחד וכאמר מרכה נכסים

לד/ב - 34/2 / שמות - פרשת כי תשא

וְכַתְּבֶתְהוּ עַל־הַלְחָת אֶת־הַדְּבָרִים
 אֲשֶׁר הָיוּ עַל־הַלְחָת הַרְּאשִׁימִים
 אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ: וְהָיָה נִבְוֹן לְבָקֵר וְעֹלִיתָ

אונקלוס
 וְאֶכְתֹּב עַל לוחֵי אֶת פְּתֻמָּא רִי נָו עַל לוחֵי אֶת קְדָמַי רִי תְּבַרְתָּא: וְהָיָה זְמִין לְצַפְרָא וְחֶסֶק
 רש"י
 משם נחטש משה הרבה ותחומא כט; ויק"ר לנב: פסל לך. אהה
 שכתה הראשונה, אהה פסל לך אחרות. משל למלך שהלך למדינת
 הים והניח ארוסתו עם השפחות. מתוך קלקול השפחות יאל עליה
 שם רש. שמד שזכניה וקרע כתובתה, אמר, אם יאמר המלך להרבה
 אומר לו עדין אינה אשתך. בוק המלך ומלא של היה הקלקול

ב ע ל יתרו [יט] הטורים רא
 ג ומִשָּׁה עָלָה אֶל הָאֱלֹהִים וַיִּקְרָא אֵלָיו יְהוָה מִן הַהָר לֵאמֹר כֹּה תֹאמַר
 לְבֵית יִעֲקֹב וְתִגִּיד לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל:
 ותגיד לבני ישראל. מלא יו"ד. שתגיד להם יו"ד דברות (לקמ טו) 30.
 ד אַתֶּם רְאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרַיִם וְאֲשָׂא אֶתְכֶם עַל פְּנֵי נְשָׁרִים
 וְאָבָא אֶתְכֶם אֵלָי:
 אתם. ד' ראשי פסוקים. אתם לכו קחו לכם תבן (למיל ה יא). ואידך אתם ראיתם
 אשר עשיתי למצרים. כשביל שלא רצו המצרים לתת לכם תבן, אתם ראיתם אשר
 עשיתי למצרים 30. אתם נצבים (דברים כט ט). אתם עדי (ישעיה מג י). לומר בשביל
 שאתם נצבים היום לעולם (מתחמא נגס א) 31. תוכלו להיות עדי כי לעולם אני נצב.
 ואביא אתכם אלי. מה אשה נקנית בכסף וכביאה (קדושין ג) אף ישראל כן.
 בכסף זו כזח מצרים. בשטר זו התורה שנאמר (דברים לג ד) תורה צוה לנו משה
 מורשה, אל חקרי מורשה אלא מאורסה 32 (פסטיס מט:). בבאה זהו שאמר (יחזקאל טו
 ח) ואפרוש כנפי עליך וגו' ואבוא בכרית אתך. לכן אמר הושע שלש פעמים
 וארשתך לי (הושע נ לא כז). ואביא בגימטריא כביאה

"Hittun hukkei Horev" also has another interpretation. According to Jewish law, *al pi din*, the Revelation at Sinai symbolizes the betrothal, the *erusin*, not the marriage, of the *Keneset Yisrael* to *Ha-Kadosh Barukh Hu*. The entire *Keneset Yisrael* was at the foot of the mountain ready to enter into this relationship. Then they built the *Mishkan*, and thereby the marriage, or *nisu'in*, was completed. In this view, *erusin* was translated into *nisu'in* with the building of the *Mishkan*. And "It is there that I will set My meetings with you" (Ex. 25:22) is the *yihud*. *Al pi din*, *yihud* is *huppah*. This may be why no one else can accompany the High Priest when he goes into the Holy of Holies. The verse (Lev. 16:17) says, "No person shall be in the Tent of Meeting when he comes to provide atonement in the Sanctuary until he leaves." Why? Because service in the *Mikdash* is an act of marriage, and since *huppah* is *yihud*, no one else can be present; the presence of a stranger destroys *yihud*. The *Mishkan* and *Beit ha-Mikdash*, then, are the symbols of *hittun*, the marriage of *Keneset Yisrael* to *Ha-Kadosh Barukh Hu*, and, we say, all of this is so distant and absent now,

at the time of the *hurban Beit ha-Mikdash* for which we mourn on Tish'ah be-Av.

A related thought: At *Horev*, the act of marriage took place; not just betrothal or *erusin*, but *nisu'in*. *Erusin* is basically a juridic act; one takes a coin or a ring and says, "Behold, you are betrothed unto me with this ring." It is a *kinyan*, an act of acquisition. *Kinyanim* have a juridic meaning, like a *kinyan* to buy a house. It is a contract, nothing more.

Nisu'in, by contrast, is not a contract. *Nisu'in* is a marriage of destinies, a marriage of hopes. The intimacy of married life is the result of *nisu'in*. *Nisu'in* will come to full expression with children and grandchildren. It is the creation of a new community, something metaphysical, something more than simply juridical.

What happened at *Horev*, *erusin* or *nisu'in*? *Nisu'in*, of course. The *paytan* mentions "*hukkei Horev*" together with "*hittun*" because the relationship between *Ha-Kadosh Barukh Hu* and us is not a juridic, formal one but a metaphysical, personal one. And so we say to *Ha-Kadosh Barukh Hu*, "If You have a very intimate home, You should invite to it only those who are married to You. And yet, who was allowed to enter the family room, the most intimate living quarters, the Holy of Holies? Not us, but our enemy, Titus. "*Ve-lo zakharta*, You did not remember the intimacy You promised us and for which the *hukkei Horev* were responsible."

Kalir says that if *Kabbalat ha-Torah* is described as a marriage between *Ha-Kadosh Barukh Hu* and *Yisrael*, then we say to Him, "You are not only our king, You are not only our friend, You are not only our master, You are not only our creator, You are not only our father, but You are our husband. And as a result, we are summoning You to a *din Torah*. We have a legal claim against You. You are bound by all the obligations of a husband to a wife, such as the obligation to sustain her (*Ketubot* 46b). You are obligated to feed Your wife, to dress her properly, and to support her. And what is especially important here is the obligation, spelled out in '*hukkei Horev*,' to redeem her if she is imprisoned (*Ketubot* 46b). And so we ask You, please redeem us!"

הנהיגה י"ח

אם מישהו ידע את האל הוא לא יבין את המצב...
הוא אלא לאו הכי קאמר דודא ידד לבם ומבין אל כל מעשהם;
ביתנו לכולי עלמא ומיידד לביירו כדודי ותא קא חזין דלאו הכי
אב מפני התענית על אלו מפני ריה על חשרי מפני הקנה המעחה על כסליו מפני תוכה ועל
אוד מפני הפרדים וכשוהיה בתמיק קים יוצאן אף על אייד מפני פסח קמן : גמ' וליפקו נמי אתמוו ומבת
דאמר
הוא אלא לאו הכי קאמר דודא ידד לבם ומבין אל כל מעשהם;
ביתנו לכולי עלמא ומיידד לביירו כדודי ותא קא חזין דלאו הכי
אב מפני התענית על אלו מפני ריה על חשרי מפני הקנה המעחה על כסליו מפני תוכה ועל
אוד מפני הפרדים וכשוהיה בתמיק קים יוצאן אף על אייד מפני פסח קמן : גמ' וליפקו נמי אתמוו ומבת
דאמר

א ב ג ד ה ו ז ח ט י כ ל מ נ ס ע פ צ ק ר ש ת

הואיל והאכלו ט הרחם יום שבעה עשר כחצו כד ארבע
הואיל והאכלו ט הרחם יום שבעה עשר כחצו כד ארבע

הואיל והאכלו ט הרחם יום שבעה עשר כחצו כד ארבע
הואיל והאכלו ט הרחם יום שבעה עשר כחצו כד ארבע

הואיל והאכלו ט הרחם יום שבעה עשר כחצו כד ארבע
הואיל והאכלו ט הרחם יום שבעה עשר כחצו כד ארבע

הואיל והאכלו ט הרחם יום שבעה עשר כחצו כד ארבע
הואיל והאכלו ט הרחם יום שבעה עשר כחצו כד ארבע

הואיל והאכלו ט הרחם יום שבעה עשר כחצו כד ארבע
הואיל והאכלו ט הרחם יום שבעה עשר כחצו כד ארבע

הואיל והאכלו ט הרחם יום שבעה עשר כחצו כד ארבע
הואיל והאכלו ט הרחם יום שבעה עשר כחצו כד ארבע

הואיל והאכלו ט הרחם יום שבעה עשר כחצו כד ארבע
הואיל והאכלו ט הרחם יום שבעה עשר כחצו כד ארבע

הואיל והאכלו ט הרחם יום שבעה עשר כחצו כד ארבע
הואיל והאכלו ט הרחם יום שבעה עשר כחצו כד ארבע

סדרה
היום

הואיל והאכלו ט הרחם יום שבעה עשר כחצו כד ארבע

הואיל והאכלו ט הרחם יום שבעה עשר כחצו כד ארבע

הואיל והאכלו ט הרחם יום שבעה עשר כחצו כד ארבע

מגילה נקראת פרק ראשון מגילה

מגילה נקראת פרק ראשון מגילה
מגילה נקראת פרק ראשון מגילה

מגילה נקראת פרק ראשון מגילה

מגילה נקראת פרק ראשון מגילה
מגילה נקראת פרק ראשון מגילה

הלכות תשעה באב סימן תקנט

לו באור הגולה

היום גדול ורוחץ * ואינו משלים תעניתו לפי (לה) שי"ט שלו הוא: י (לט) * נוהגים שלא לשחוט * היום * עד אחר (טו) חצות: הגה והולכים (מא) על (יו) הקברות מיד * (כ"י כ"ט מו"ק) ואם אירע מה כ"י (מב) אין אומרים לדוק הדין (ש"ק):

ביאור הלכה

דכשר שנתה ימי המטה שלו אין נחשב כרגל לענין זה ולפ"ו אפילו אם חל אחר מדי תעניתים שנזחה בימי המטה שלו חייב להתענות וכן נהגו כמ"ט וכ"י כע"ז שכתב דאם חל י"ג בשנתה ימי המטה ח"ו להתענות ימיו כמ"ט דהפס"ק ליה לדינא ומ"מ מסיק דלר"ן מה הורה פ"ט: * ואינו משלים תעניתו. וכן בחולי קנה ומעוברת שיש מוחש קנה מוחרים לאכול [מדובר ר"ח כ"ט משנה ש"י]: * עד לאחר חצות. כדי שיהא יושב וטומם באריות של ירושלים להתעסק ולהתאונן מזה וקטנה ולא מדברים אמרים המשמשים ומסמכים מן האריות [לט]:

ה' אשה ש' 121 ק
פ' 131 מ
ה' 5' 123

בת"ב שחל בשבת ונדחה ליום ראשון יש קלות בצום, ולא חמיר חובת הצום בת"ב דעלמא, ויסוד הדין מפורש בש"ע תקצ"ט (סי' ס"ו). שבת"ב שנזחה בעל ברית מתפלל מנחה כעוד היחם גדול הרוחץ ואינו משלים תעניתו ע"ש, והביא בתענות רע"א שם שהוא הדין בחולי קצת ומעוברת שיש מוחש קצת מוחרים לאכול בת"ב שנזחה ע"ש (פ"ב) בבה"ל שם.

ועיקר דין זה תפסה מאר, ומסבירא אין להקל בזה כלל, וכשתיקנו חז"ל מעיקרא את צום ת"ב, תיקנו דלא ידחה שבת, וקבעו שאם יחול ת"ב בשבת דיתענו ביום ראשון. וא"כ צ"ל להקל בזה, וביותר דהוא מבורר בגמרא בתענית (כ"ט) דאמר רבי יוחנן אלמלי הייתי באותו תרוד לא קבעתיו אלא בעשידי שרובו של היכל בו נשרף, ורבנן דקבעו בתשיעי משום דאתחלתא דפורענותא עדישא ע"ש, ולפ"ו יש לומר דאף דבעלמא תיקנו חז"ל צום תשעה באב בתשיעי משום דאתחלתא דפורענותא עדישא, אבל אם חל בשבת תיקנהו שסוד בעשידי שרובו של היכל בו נשרף, ומנא לן להקל בזה? תענית וחלואו זה מעיקר תקנת חז"ל, שבוהל זמן התענית וזה בתשיעי וכשהל בשבת בעשידי, ולמה לן להקל כגון בחולה קצת, מכל ת"ב שהחמירו חז"ל שכל העוברות ומניקות מתענות ומשלימות וצ"ב.

ונראה בזה ביאור נכון בעוה"ש"ת, והנה איתא ב"ה (יח): דצום ורביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי, בומן שאין גזרת המלכות ואין שלום רצו מתענין רצו אין מתענין, ופריך אי חכי ט' באב גמי, ומשני רב פפא שאני ט' באב דהואיל הוהכפלו בו צרות דאמר מר וכו' ע"ש, ולכן בתיב לא הלוי ברצו וחיובין תמיד, ונראה לומר דהיינו דקא כשצמים בת"ב נשא, דמפני שהוכפלו בו צרות מתענין תמיד, אבל בצומת שלא הוכפלו בו צרות דינו כשאר ב' צומות מדברי קבלה שהלוי ברצו, ולפ"ו יש לומר שבמעוברת שקשה לה תצום. לא החזירו מעיקרא, דבנזחה הא ברצו תליא פילתא ומא כ"י צומת, ובמעוברת לא רצו לחייב וכמ"ש, וזהו יסוד הדין להקל בבעל ברית כיון שברצו תליא פילתא, ורק אנו קיבלנו ע"ע להחמיר ולהתענות, אבל במקום שזהו קילא כגון בחולי קצת שיש להם יום טוב מדבריהם, לא קבלנו על עצמנו ע"כ אין משלימות, וכן מפרש הגאון רע"א ו"ל שלא נחמרו במעוברת שקשה לה תצום ולכן פשוטין וא"ש.

ה'תש"ס
ב' תמוז
(1969)

ד] ועי"ש עור בהמשך לשון השו"ע. רש מי שאומר שנוגז לאסור כל שבת שלפניו. ובכ"אור המחלוקת שבין שתי הדעות רגילים הנעלים לומר [עיי תשובות אבני נזר (הערת הכותב)] דבהכי פליגי. דר"י"ח הרי אמר, אילו הייתי כאותו הדור, לא קבעתי אלא בעשירי וכו'. ואף דלא קיי"ל כוה"י (וכנ"ל אור א"י). מכ"מ יש מקום לומר דהיינו דוקא כטי"ב שחל להיות בימות החול. אך כטי"ב שחל להיות בשבת י"ל דכבר"ג כן היה המקנה מעיקרא. לנהוג יום אבל ביום יו"ד. אך אכתי איכא למימר דמשעם אחתהא דסורצנוחא עריפא נדחית סכרה רי"ח לזמרי. ואפילו כטי"ב שחל בשבת זמני, עיקר יום התענית הוא בשבת, אלא שניהוגי התענית מחקמים הם ביו"ד. ומד"ן משלומין. [דוחו גר ענין השלומין, שהמחוייב הוא ביום טו"ח. והקיום — ביום יו"ד]. ורגילים נמי לומר, דבהכי פליגי שתי הדעות שהובאו במחבר וכד"א (פי' הקני"ד טי"ט) כטי"ב שחל בשבת אם דכ"רם שכנצנא נהגים באותה השבת, דאם יום השבת הוא כאמת יום התענית, אלא שנדחים ניהוגי האבלות עד יום ראשון. אי"כ שפיר אומר הרמ"א בדברים שבצנעה, אך אם נחפס שכך יהיה עיקרה של התקנה, שכשיחול ט"ב בשבת יהי עיקר יום התענית ביום יו"ד. אי"כ יוצא שאין על יום השבת שם יום תענית ככלל. ולכן סוכר המחבר שגם דכ"רם שבצנעה מותרים.

אכן נראה שמהלך זה צע"ג. דהנה קיי"ל (פי' הקני"ט ס"ט) דכטי"ב שחל להיות בשבת ונדחה ליום ראשון, שנעל הכרה מחלל מנחה בעד היום גורל ואינו משלים תעניתו. לפי שינו"ט שלו הוא. וכמ"א שמה (סק"א) כמה דהיה זה נהג דוקא כטי"ב שנדחה. ולא בשחלה המילה כטי"ב שנוחה. וכפשוטו נראה צורך ביאור. ולא מצינו שום קולות אחרות כטי"ב שנדחה. וכפשוטו נראה שעוברות ומניקות מתענות אף כטי"ב שנדחה. [כאחזוניס מחלקו בזה].

ל'תש"ס
ב' תמוז
(1969)

כמו כן ישנן כמה עור קושיות. הקושי השני הוא: מהו יסוד החילוק של הוכח יסקי' בין תשעה באב שחל בשבת ונדחה לאחר השבת דאז אין בעל ברית מחויב להשלים תעניתו. ואילו תשעה באב שחל באחד מימי השבת, שאז בעל ברית מחויב להשלים את תעניתו? דבר זה צורך באור, וסמה נמשך אם תענית של תשעה באב נדחה במקום בעל שמתה על ידי החלכה של ימים טובה של רא"י, אם כן מודע הוא צורך להשלים כשתשעה באב חל באחז מימי השבת ואם התענית של תשעה באב אינו נדחה במקום בעל שמתה אם כן גם כשתשעה באב חל בשבת ונדחה לאחר השבת גם אז צורך לחייב מחויב להשלים את תעניתו.

היצא מוכרנו, ולפי שיטת הרמב"ן והרשב"א גם על שאר צומות תקנו הנביאים דין של תענית צבור. ואם ישנם נזירות מחריבים לנהוג כל החומרות ותענית צבור בהם, כמו בתשעה באב. ביום לפי שיטת החתומות ועוד ראשונים לא תקנו הנביאים חומרות ותענית צבור ליי"ן בתמות, זום גוליה רי' ככתב. ואפילו אם יש גזירות חייב התענית בהם הוא רק חייב של תענית יח"ד. ונראה דההפולש בין תענית צבור ותענית יחיד אינו מתבטא רק בחומרות שישנם בתענית צבור ואינם בתענית יחיד. כגון החיוב להפסיק מבעד יום והחייב להתענות בשאר עניים חוץ מאכלה ושחיה. אלא שיש הכול יסודי בין חליות דין של תענית צבור וחליות דין של תענית יחיד. עיקר חליות הדין של תענית יחיד הוא רק שיש חייב תענית על הגברא. היינו, שהגברא מחויב להתענות בתענית יחיד אבל אי"ן על היום של תענית יחיד חלוח שם תענית. כשהגברא אינו מתענה כז' מאיז סיבה שהיא. אלא בתענית צבור נוסף על החיוב להתענות שיש על הגברא. יש חלוח שם תענית על היום. אפילו כשהגברא אינו מתענה בו: ואפילו אם (משום איז סיבה) כל ישראל לא יתענו, מכל מקום יש על היום חלוח שם תענית צבור. למשל, אם חס ושלום כל בני ישראל יהיו חוליים ואף יהודי אחד לא יתענה בתשעה באב מכל מקום היום בעצמו של תשעה באב יש לו חלוח שם של תענית.

ונראה עור ד"י: באב שחל בשבת ונדחה לאחר השבת, דאז יש חייב להתענות ביחס הראשון לנהוג כל חלוח תענית צבור. כחודת השלומין בשביל התענית שחל בשבת, אבל אי"ן על היום בעצמו. שהוא נדחה, חלוח שם של תענית צבור. והנה מבואר בשולחן ערוך דאם מישהו קבל על עצמו תענית על צרות או מחויב להתענות יום שלם. ברם כשהוא קבל על עצמו תענית של חשוכה, אז הוא מחויב להתענות רק עד מנחה. והרמ"א בשולחן ערוך אורח חיים מביא את שיטת הראשונים דאם מישהו קבל על עצמו תענית של חשוכה אז הוא מתענה עד מנחה. מתפלל מנחה ואומר בו "עניתי" ואחר כך מותר לו לאכול. הרי חז"ן מזה דתענית עד מנחה יש בו קיום תענית על ידי הגברא שמתענה ככה.

life, nize

ח. ובעת שהחלנו ללמוד המשנה, ולמדנו שתי מסכתות, יכנו בוראנו ונשמע את קול המדבר בפי החסיד נר"ו, קול גדול בחיתוך אותיות, וכל השבנים היו שומעים ולא מבינים. והיה הנעימות רב והקול הולך וחזק, ונפלנו על פנינו, ולא היה רוח באיש לישא עיניו ופניו לראות מרוב המורא. והריכור הגוא מרבר עמנו, והתחיל ואמר, שמעו ידידי המתדרים מן המהדרים, ידידי אהובי. שלום לכם, אשריכם ואשרי יולדכם, אשריכם בעולם הזה, אשריכם בעולם הבא, אשר שמחם על נפשכם לעטרני בלילה הזה, אשר זה כמה שנים נפלה עטרת ראשי ואין מנחם לי, ואני מושלכת בעפר חובקה אשפתותי, ועתה החזרתם עטרה ליושנה. החחוקו ידידי, התאמצו אהובי, שנתנו ועלצנו ורענו כי אתם מבני עליה, וזכיתם להיות מהיכלא רמלא, וקול תורתכם והכל פיהם עלה לפני הקדוש ברוך הוא, ובקע כמה אוריים וכמה רקיעים עד שעלה, ומלאכים שתקו, ושופרים דממו, וחיות עברו, וכל צבא מעלה להקדוש ברוך הוא שומעים את קילכם. והגני הנישנה האתח המייסרת את האדם, כאתי לדבר אליכם, ואם הייתם עשרה הייתם (מתעלה) [מהעלים] יותר ויותר, אבל עם כל זה נתעליתם ואשרי יולדכם ידידי אשר נדרתם שינה מעיניכם, ועל ידיכם נתעליתי הלילה הזה, ועל ידי החברים אשר בעיד הגדולה, עיר ואם בישראל, ואין אתם באותם השיבבים על הבטות שן, שינה שהוא אחד מישיבים במיתה, וסרוחים על ערסותם. ואתם נדבקתם בידו, והוא שבת בכב, לכן בניי החחוקו ואמצו ועלצו באהבתי בתוהתי ביראתי. ואילו הייתם משערים אחד מאלף אלפי אלפים ורוב רבי רבבות מהצער אשר אני שרויה בו, לא היתה נבנסת שמתה בלבכם ולא שתוק נפיהם בווככם כי כסיבתכם אני מישלכת בעפר. לכן חזקו ואמצו ועלצו בניי ידידי המתדרים, ואל תפסיקו הלימוד, כי חוש של חסד משוך עליכם, ותורתכם ערבה לפני הקדוש ברוך הוא. לכן עמדו בניי ידידי על נליכם והעליתו, ואמרו בקול רם כיום הכפורים 'ברוך שם כבודו בו'.

ו. ולהראות גדולת מעלת זה הליצה, איך שחביב לפני הקדוש ברוך הוא לצבתי נדום רגע אחת מדביקות התורה, גם יש רשות להפסיק בין ענין לענין לדבר דברי התעוררות מוסר ופשוט מעשים ולתקן תקנות ליראת ה', אכתוב לכם מעשה שאירע קרוב לזמנינו, והועתק מכתב המקובץ הר"ר שלמה הלוי אלקביץ, שהיה מתחבר בבית של רבינו בית יוסף והופיע עליו רוח הקודש. וזה נוסח הכתב:

ז. דעו לכם, כי הסבמנו החסיד נר"ו ואני עבדו ועבדיכם מהחברים, לעמוד על נפשינו ליל שבתות ולגוד שינה מעינינו ותהלה לאל כן עלה בידנו כי לא הפסקנו רגע, רק אשר תשמעו ותחי נפשכם. והו הסדר שחקנתי וסדרתי בלילה ההוא, ראשונה תורה, קריגן מפרשת בראשית עד 'ויכלו' (בראשית ב, אינו) בנעימה בקול גדול. אחר כך 'בחרט השלישי' (שמת יו, א) עד סוף סידרא. עוד מפרשת משפטים 'ואל משה אמר' (שם כו, א) עד סוף סידרא. עוד מפרשת ואחחנן 'יקרא משה אל כל ישראל' (דברים ה, א) עד סוף פרשת 'שמע ישראל' (שם ו, טו). עוד מפרשת ואת הברכה 'ועל משה' עד 'לעיני כל ישראל' (שם לה, אייב). עוד ההפטר 'זיהו בשלשים שנה' (יחזקאל א, א), והפטר 'תפלה לתבוק הנביא' (תבוק ג, א). אחר כך מומור 'השמים מספרים' (תהלים יט), ומומור 'קום אלהים' (ישם סח), אחר כך ה'אלפא ביתא' (ישם קטו), בלא השירות (ישם פרוק קבו). אחר כך כל בגילת שיד השירים, וכל מגילת רות, ואחר כך פסוקים אחרונים של דברי הימים. וכל זה באימה ביראה בניגון ובמעם, לא יאומן כי יוספר. ואחר כך למדנו על דרך האמת.

(פרשת) וישלח (לע)

'קטנתי וכו',! ופרש"י [ופירש רש"י] 'שמא יגרום החטא',² 'זאתה אמרת היטב איטב עמך וכו'.¹ 'וצ"ל [וצריך להבין] אם ירא שמא יגרום החטא א"כ [אם כן] מה מועיל בזה שמזכיר 'זאתה אמרת וכו'.

כ"ה אדר א' תש"ח
פ"ד

אמנם איתא בשמ"ר [בשמות רבה] פ"ב [פרשה בן עה"פ [על הפסוק] "ויאמר משה משה", אתה מוצא באברהם אברהם יש בו פסק וכו', אבל משה אין בו פסק, למה כן, משל לאדם שנתן עליו משוי גדול, וקורא פלוני פלוני קרובי, פרוק מעלי משוי זה, עכ"ל [עד כאן לשון המדרש].³ היינו שלכן קרא ד' את משה ב' פעמים בלא פסק, כביכול כמו שנתון⁴ משוי גדול עליו וקורא לקרובו שימהר ליטלו מעליו. וזהו החילוק, יש בחי'אנת] 'עמו אנכי בצרה',⁵ שהצרה ח"ו [חס ושלום] על ישראל והוא ית'אברך] רק סוכל עמנו, אבל כשצרת ישראל גדולה כ"כ [כל כך] שבכחם א"א [אי אפשר] להם לעמוד בהם ורק שהוא ית'אברך] נותן כח להתקיים ולהשאר בחיים בצרות קשות ואכזריות כאלו, אז כביכול המשו הגדול כאילו עליו נתונה, כיון שלא כח ישראל הוא הסוכל ועומד בהם, רק כח ד' אשר נתון⁷ בישראל, המשו הגדול כאילו עליו ית'אברך] נתון,⁸ ואדרבה הוא קורא לישראל כמו שקרא אז למשה פרוק מעלי משוי. וכמה נוכל אנחנו בצרות כאלו לפרוק, בתשובה בתפילה ובצדקה וברחמנות זה על זה וכו'. אבל כשהצרות אינן כ"כ [כל כך] גדולות, והוא ית'אברך] רק 'עמו אנכי בצרה', אפשר עוד לשפוט אם כבר זכאים אנחנו ברין להושע, משא"כ [מה שאין כן] כשהצרות כ"כ [כל כך] גדולות ר"ל [ורחמנא ליצלן] עד שהמשוי הוא כביכול עליו, או צריכין למהר בשמים ברחמים וישועה, כיון שהוא ית'אברך] זכאי ולמה יתיסר ח"ו [חס ושלום] אבינו מלכנו. והפסוק מרמז 'קטונתי וכו' "שמא יגרום החטא" אבל 'זאתה אמרת היטיב איטב עמך', חוץ מן הפשוט מרמז שאני איטב עמך כביכול, כיון שעיקר המשו כביכול עליך ית'אברך], א"כ [אם כן] אף אם גרם החטא ח"ו [חס ושלום] ואיני כדאי להושע אבל אתה כדאי, והושיעני מהרה תיכף ומיד.

פירוקי
 127
 128
 129

שכל היורד מן קטיו, קאלו סח. לךך נצטר, כי-מתו כל-
 העושים, אמר לו, ילה ואשלקה אל-פרעה. אמר לפניו רבון כל
 העולמים, שלח נא בנדי-תשקח (שם שם יד), בנד אותו האיש
 שאקח עמיו לשלם. אמר לו, לא אמרתי לך, ילה ואשלקה
 אל-ישרעאל, אקא ילה ואשלקה אל-פרעה. ולאיתו האיש
 שאקח אומר, אני שלום קצתיד קבוא אל ישרעאל, שגאמר,
 הנה אגבי שלם לקם את אליה הנביא קפני בוא יום ה'
 (מלא' ג כג). אמר לפניו, רבון כל העולמים, מן לי מופת נאות.
 אמר לו, השקה את-מטה ארצה. והשקיף את-מטהו ארצה,
 ונצפה נחש שרף. ולמה הראה הקדוש ברוך הוא למשה בנחש
 שרף במטה ולא הראה דבר אחר. אלא מפני שהנחש נושף
 וממית, לבני אדם, כה היו פרעה ועמו נושכים וממיתים את
 ישרעאל. וסור ונצפה קצץ יבש, שגאמר, ניאמר ה' אל-משה

192 חלק פרק אחד עשר סנהדרין 115

והי פליק ס' וסא פכיו. כהא פתחא וטעו לדיקא אל המלך
 רבנא אלמא ברבנא הוה: ו. אנפוכא. ואנפוכא קיימא ל' ורניה
 מאלך ישראל: דעום דיוקט. אל נטכד נר: פקוקט ט פל מרכבוט.
 אל נטור און חומה ט כח עמוד לפנו ולק כהכ כח נטכד נר
 והיט כטור: עפין פלם פלס
 פודייסי. תאלי אלם חלות פרוח:
 נרנא דפרולא. פטיסי כרל: דעליסי'
 כפרולא. כרל מחד הקלן כרל
 אר: כלפטיסו. לא כלישה מתק
 אלם שיכרס סהו מתפללן המטיסי.
 טהוחס כשער לכברה: פטופיסי יחד.
 מתקט על פתח אחד הלעו כל העוליס
 וכילופת יחד ולא העייל כלום: שור
 כר שור. חול כר חול קוס וככא
 ידעליסי לנטור און קאלר ליח שור
 כר שור חול כר חול קאלר פטס
 אחת טס סתריכ ומכשו פטס טיה:
 כפוסט. מנב המטיק ולא מתחד כח
 קמל ומתחא (כ"ה דף נה): יודע
 כפכילא למפלס תפלה היא יודע לפניך
 אחת טק טן קדושות ששכר ט אח
 ידעליסי כליט הבישו למעלה ככסא
 הכטור: ננס פכילא. ונקק למעלה
 לרקיע: ורבו כיוס פן פטיסי.
 והמטיטו: ונס דפטיסי. מתגלה על
 סהיה מליח: פסל קפילא. שככר
 נגור עליסי על ק: ופטיסי קספ.
 וטחי תריס לא נחלר חלל קמת שאין
 נדך מדינה: למפך. מקס סהקליסי
 טמחין כד הרק: שכול. הקע הרקש
 שוחין לשכיליס: גלי שוק פכרי נפרות.
 קרעטט זה היה הקביה אומר לישראל
 לס ומתק קמת כלומר מתינים אחס
 ככר לקמת ומתרו והתמן ערין תגלי
 קלני רחמיסי וסוקיסי וחלט כעלם:
 אייטו לי ואינסי. וזכסה חס דס
 זכחס הוא: כפי וולל לודסי. שחט
 כהותם ולא ארדמי הוס: פרפטל.
 סקר טוראי: ואיפטייר. נחורלון:
 נר טושכ. טל קבל עליו שחר משה
 וקבל עליו טל לעטור טעודה טכניסי:
 על טושכ רשט. נטכד נר: רשיט וולל
 נרפטסי. סהיה הקביה מתקב למעלה
 להכניס מני כנו חתח כפי הכנייה
 אל נפרות ככל. טכס רעיס למתח:
 נייפסל דככל דקליסי מתיסי טעומיסי

והי פליק ס' וסא פכיו. כהא פתחא וטעו לדיקא אל המלך
 רבנא אלמא ברבנא הוה: ו. אנפוכא. ואנפוכא קיימא ל' ורניה
 מאלך ישראל: דעום דיוקט. אל נטכד נר: פקוקט ט פל מרכבוט.
 אל נטור און חומה ט כח עמוד לפנו ולק כהכ כח נטכד נר
 והיט כטור: עפין פלם פלס
 פודייסי. תאלי אלם חלות פרוח:
 נרנא דפרולא. פטיסי כרל: דעליסי'
 כפרולא. כרל מחד הקלן כרל
 אר: כלפטיסו. לא כלישה מתק
 אלם שיכרס סהו מתפללן המטיסי.
 טהוחס כשער לכברה: פטופיסי יחד.
 מתקט על פתח אחד הלעו כל העוליס
 וכילופת יחד ולא העייל כלום: שור
 כר שור. חול כר חול קוס וככא
 ידעליסי לנטור און קאלר ליח שור
 כר שור חול כר חול קאלר פטס
 אחת טס סתריכ ומכשו פטס טיה:
 כפוסט. מנב המטיק ולא מתחד כח
 קמל ומתחא (כ"ה דף נה): יודע
 כפכילא למפלס תפלה היא יודע לפניך
 אחת טק טן קדושות ששכר ט אח
 ידעליסי כליט הבישו למעלה ככסא
 הכטור: ננס פכילא. ונקק למעלה
 לרקיע: ורבו כיוס פן פטיסי.
 והמטיטו: ונס דפטיסי. מתגלה על
 סהיה מליח: פסל קפילא. שככר
 נגור עליסי על ק: ופטיסי קספ.
 וטחי תריס לא נחלר חלל קמת שאין
 נדך מדינה: למפך. מקס סהקליסי
 טמחין כד הרק: שכול. הקע הרקש
 שוחין לשכיליס: גלי שוק פכרי נפרות.
 קרעטט זה היה הקביה אומר לישראל
 לס ומתק קמת כלומר מתינים אחס
 ככר לקמת ומתרו והתמן ערין תגלי
 קלני רחמיסי וסוקיסי וחלט כעלם:
 אייטו לי ואינסי. וזכסה חס דס
 זכחס הוא: כפי וולל לודסי. שחט
 כהותם ולא ארדמי הוס: פרפטל.
 סקר טוראי: ואיפטייר. נחורלון:
 נר טושכ. טל קבל עליו שחר משה
 וקבל עליו טל לעטור טעודה טכניסי:
 על טושכ רשט. נטכד נר: רשיט וולל
 נרפטסי. סהיה הקביה מתקב למעלה
 להכניס מני כנו חתח כפי הכנייה
 אל נפרות ככל. טכס רעיס למתח:
 נייפסל דככל דקליסי מתיסי טעומיסי

[ג] יחד רחמי

[ג] יחד רחמי

הנהגת הרגא
 [ג] נמי מן מדי
 מתק: מתק:

גליון הרסי
 נמי' עטון וטל' ס' י' י'
 נרס' פיר מדי יודיס:
 רשי' רכ' כפי וסי:
 וזכר' זה לעיל ג' כ"ח
 ונמטס' ד' ס' פ"א:

לך דאי קבלתו לטלוח מיד נח החדד חשונה ברעיהו אמר מה הם שלא איכרו אלא נפש ארת כך
 הדוא נברא מה תידי עליה ערק שדד פורסותא לכוחיה ואיתנייר תע רבנן *נעמן נר תושב היה נבחר און
 נר צדק היה מבני בניו של סיסרא למחו תורה כיהושלים מבני בניו של סנחריב לימחו תורה ברבים ומאן
 ניתרו שמעיה ואבטליון מבני בניו של רמן למחו תורה כבני בניו של און פלג ביקש
 הקביה לרבניסן תרת כנפי השכינה אמרו מלאכי השרת לפני הקביה רבותו של עולם מי שהודיב את
 ביתך ושרף את היכלך תבנים תחת כנפי השכינה היינו דכתיב *רפנו* את ככל ולא נרפנו: עולא אמר זה
 מקל רחמי

לוח אגפא סובר, ילולת א"מ, ס' אג

לשמות הקדושי' ואולי ראיתו למא' ללא סוס ס"ל לס"ס הק קרא וחוק:
ודבר בעתו במידושי אמרתי בסוף חעני' אר"י אי הוינא החס קבענא
בעשירי מעוס סרוטו של היכל זו כשרף ול"ל דאק ס"ל דצאו זה
פריזים נחלל נמלא מעשלתו זו זרים נט' וחליתו זו האש מיד ילא
לחולי' נמלא בעשירי' כשרף בית חול ע"כ לא קבעותו בעשירי והנה בע"ז
לג ע"צ הנ"ל בעל מיר' ר"י בן שאלו מרבי יע"ש ועלי' חקצו הק דוצאו
פריזים י"ל עם מ"ש חוקמות מנלה ה' ע"צ כ"ה ונקש וכו' א"כ י"ל וכו'
וק"ל ורגיל אחי לייטז מה שמדקדקי' שס מנ"ל ללא כך הי' מעשה

הגרי"ז סובר, ילולת א"מ, ס' אג

בעניני תשעה באב

אן איתא בתענית (כט) וחשיעי סמוך לחשכה הציתו בו את האור והיה
דולק והולך כל היום כולו... והיינו דאמר ר' יוחנן, אלמלי הייתי באותו הדור,
לא קבעתיו אלא בעשירי מפני שרובו של היכל בו נשרף. ורבנן, אתחלתא
דפורענותא עדיפא. ובראשונים הביאו מהירושלמי, דריב"ל ורבי אבין היו
מתענין בין בטי"ת ובין ביו"ד. אך לדינא לא קיי"ל הכי, אלא שמנהגנו לנהוג
בכל דיני תשעה הימים עד חצות של יום יו"ד, ערמ"א לסי' תקנ"ח, ואף זה
אינו אלא כתורת חומרא, עיי"ש ככהגר"א. וצריך להבין באמת הק סברא
דאתחלתא דפורענותא עדיפא, דמכ"מ מ"ט לא חקנו שאף יום יו"ד יהי' יום
אבל.

ונראה לבאר בזה עפ"י הגמ' במס' ע"ז (נב:) דמקרא דוכאו בה פריצים
וחללוה ילפינן שכיבוש ביהמ"ק בידי הנכרים (עיי"ש ברש"י וברמב"ן) גורם
להפקיע את קדושתו, ונראה דזוהי כונת הגמ' בתענית, דאתחלתא דפורענותא
עדיפא, כלומר, שאף שלמעשה עיקר שריפת הבית ביו"ד ולא בטי"ת, מכ"מ
כיבוש הבית ע"י הגויים בטי"ת היה, ונמצא שכבר בטי"ת פקעה קדושת
המקדש, ומה שהיה הולך ודולק אח"כ, זה כבר היה בית של חול, ועפ"י הלכה
— אין על מה להתאבל על כך.

הצור The Rock, perfect is God's work, for all God's paths are just;

God of faith without iniquity, righteous and fair is God.

The Rock, perfect in every work, who can tell God what to do? God rules below and above, causes death and restores life, lowers down to the grave and raises up.

The Rock, perfect in every action, who can tell God how to act? God Whose word generates deed, do undeserved kindness with us. In the merit of him (Yitzhak) who was bound like a lamb, hearken and act.

Righteous One in all ways, the Rock Who is perfect, slow to anger and full of compassion, please have mercy and spare parents and children, for Yours, Master, are forgiveness and compassion.

Righteous are You, Lord, to cause death and to restore life, for in Your hand is the safekeeping of all spirits. Far be it from You to erase our memory. May Your eyes compassionately take cognizance of us, for Yours, Master, are compassion and forgiveness.

For a person, whether a year old, or whether living a thousand years, of what profit is it? As if having never been shall that person be. Blessed is the true Judge, Who engenders death and revives.

Blessed is God, for God's judgment is true, God scans everything with God's eye, and recompenses the person according to the account and the just sentence, and all must give God's Name acknowledgment.

We know, Lord, that Your judgment is righteous. You are righteous when You speak and pure when You judge; there is no complaining about the manner of Your judgment. Righteous are You, Lord, and Your judgments are fair.

True Judge, Judge of righteousness and truth; blessed is the true Judge, for all of God's judgments are righteous and true.

The soul of all the living is in Your hand, righteousness fills Your right hand and Your power. Have mercy on the remnant of the sheep of Your hand, and say to the Angel {of Death}, 'Hold back your hand!'

Great in counsel and abundant in deed, Your eyes are open upon all the ways of the children of humankind, to give to each one according to their ways and according to the fruit of their deeds.

To declare that the Lord is just; my Rock, in Whom there is no wrong. The Lord has given and the Lord has taken away; blessed is the Name of the Lord.

And God, the Merciful One, will forgive iniquity and not destroy, frequently withdrawing anger, not arousing the entirety of God's rage.

הצור תמים פעלו, כי כל דרכיו משפט, אל אמונה ואין עול, צדיק וישר הוא.

הצור תמים בכל פעל, מי יאמר לו מה תפעל, השליט במשח ובמעל, ממית ומחיה, מוריד שאול ויעל.

הצור תמים בכל מעשה, מי יאמר אליו מה תעשה, האומר ועשה, חסר חנם לנו מעשה, ובנבות הנצמד פשה, הקשיבה ועשה.

צדיק בכל דרכיו הצור תמים, ארה אפים ומלא רחמים, חמל נא רחום נא על אבות וננים, פי לך ארון הפלחות והרחמים.

צדיק אתה יהיה לרחמים ולרחמים, אשר ברה פקדון כל רוחות, חלילה לך וברוננו למחות, ויהי נא עיניך ברחמים עלנו פקוחות, פי לך ארון הרחמים והפלחות.

אדם אם בן שנה יהיה, או אלף שנים יהיה, מה יחרון לו, פלא יהיה יהיה, ברוך דין האמת, ממית ומחיה.

ברוך הוא, פי אמת דינו, ומשוטט בכל פנינו, ומשלים לאדם חשבונו ודינו, והכל לשמו הורה יתנו.

ידענו יהיה פי צדק משפטך, תצדק בברכה ותנפה בשפתך, ואין להרהר אחר מדת שפטך, צדיק אתה יהיה, ויש משפטך.

דין אמת, שופט צדק ואמת, ברוך דין האמת, שכל משפטיך צדק ואמת.

נפש כל חי בנה, צדק מלאה ומינה ונה, רחם על פלעת צאן בה, ותאמר לפלאך הנה נה.

גדל העצה רוב העלילות, אשר עיניך פקוחות על כל דרכי בני אדם, לתת לאיש פדיון ונפרי מעלליו.

להגיד כי ישר יהוה, צורי ולא עולתה בו. יהוה נחם, ויהוה לקח, יהי שם יהוה מברך.

יהוה רחום, נכפר עון ולא נשתחית, וחורפה להשיב אפן, ולא יעור כל חמתו.

עברך ברחו של ישראל
פ' פתקו בר' סנה
פרט שדרוה פרוקא
במקום דוק ח' פרטי
אחידו ל' הגנה בן
תרדיו אמרו ליה אמאי
עסק באריתא אמר
לוי כאשר צוני ה' אלוי
גברו עליו שריפה

כנ האומניות בפני עמנו וגם במנינה
פרק בני העיר (דף טו) מעשה בניה
הכנסת של תרסיים כי טרפי נחשת
אין בני אדם יסלין לכבדם כדמשמע
פ' המדיר (כתובת דף מו) דקא תסיב
ליה כהדי הני דטופין ארסן להליף
ועוד יש אמתה אחת שטלס נקראו
תרסיים כדלמרינן תגילה (דף יג)
בגתן ומרש שני תרסיים היו ומספרים
בשנן תורסי : **ארתיא** יזכרתי .
פ' בקמקדם יזכרתי זכר יזכרתי

נכיתו] כמו (ר"ס דף כה) שקל קלח
פתק ביה : עליו לפריפס . למה
נענש ק' לפי שהיה הונה אח הכס
באומיותו דורשו בארבעים ושתיים
אומיות ועושה זו מה שהוא חפץ :
להלמד
אול ולא אתא אחידו לרבי תניא בן תרדיו אמרו ליה אמאי קא עסקת
באודיתא אמר ליה כאשר צוני ה' אלהי מיד גורו עליו לשריפה ועל
אשתו להריגה ועל בתו לישוב בקובה של זונות עליו לשריפה שהיה
הונה

נקבה ולי' שאין ניכר כי' במין קמן כזה בין זכר לנקבה וי"מ שכן שני מינין כמו (תליון דף סב) תרעול ותרגולא דלמחא :
הונה

לפני אידיהן פרק ראשון עבודה זרה יח

סדרת
הש"ס

עין משפט
ג' מצוה

הונה השם . פ"ה שדרשו במ"ב אומיות ועושה זו מה שהיא
חפץ ורוב העולם מפרשים שהיה קורא בפ"י אומיות של
שם המיוחד "באומיות של שאר התיבות וזה אין לעשות כדלמך
בפסחים ס"פ אלו עוברין (דף ג.) לא כשאלו נכתב אני נקרא
אני נכתב בי"ה ונקרא בל"ד ונראה

לפסלמד פנד כדפניא פו' . ומיהו הקב"ה מדקדק עם הלדיקים
כמוט העברה (יגמות דף כא) ואפילו להלמד יש לתום לכבוד
הרב וקרא ללא הלמד לעשות בזילוי אחרניחא חוקמה כמו נטיעה
קישולין דסנהדרין (דף סח.) ודמות לורה לבנה דר"ג (ר"ה דף קד.) :
פסוקם . אהל זונת כדכתיב (במדבר
תורה אור

הונה את השם באומיותו והיכי עבד
הבי *והתנן אלו שאין להם חלק לעולם
הבא "האומר אין תורה מן השמים ואין
תחיית המתים מן התורה אבא שאול אמר
אף ההונה את השם באומיותו להלמד
אחיה עכ"ד *כדתניא "לא חלמד לעשות אבל
אחה למד להבין ולהורות אלא מאי
מעמא אענש משום הונה את השם
בפרהסיא [דהוין] ועל אשתו להריגה ולא
מיהו ביה מכאן אמרו *כל מי שיש בידו
למחות ואינו מוחה נענש עליו ועל בתו
לישב בקובה של זונות דאמר ר' יוחנן
פעם אחת היתה בתו מהלכת לפני גדולי
רומי אמרו כמה נאות פסיעותיה של ריבה
זו מיד דקדקה בפסיעותיה והיינו דאמר
שמעון בן לקיש מאי דכתיב עון עקבי
יסבני עונות שאדם דש בעקביו בעולם
הזה מסובין לו ליום הדין בשעה שיצאו
שלשתן צדק עליהם את הדין הוא אמר
הצור חמים פעלו [וגו'] ואשתו אמרה
אל אמונה ואין עוד בתו אמרה גדול
העצה ורב העליליה אשר עניך פקוחת
על כל דרכי וגו' אמר רבי [כמה] גדולים
צדיקים הללו שגודמנו להן שלש מקראות
של צדוק הדין בשעת צדוק הדין חנו

כמו שרגילין העולם שהרי י"ה הוא
שם המיוחד ועוד נראה להר"ד
אלתנן כי גם אין להזכיר א"ד
מחזני דהא א"ד מחזני י"ה מהשם
אין נמחקין ש"ד משדי ל"ב מלכות
נמחקין וכן הגירסא (שנועת לה: חס
לה.) בפירוט ר"ח משמע שא"ד
מחזני הוא שם כמו י"ה מה' ומיהו
נראה לר"י להחיר דיון דלא נמלא
בכחב דמה שהוא נמלא כתוב
בספרים יש לומר שהספרים
כתבוהו קן ולא נחטוט להזכיר את
השם (ועי' חוס' סנה דף ה. ד"ה יו"ד) :
להתלמד עכ"ד . פ"ה ומיהו
הקב"ה מדקדק ט'
ונראה שלא היה כתוב בספרו אלא
מאי טעמא איענש הונה בפרהסיא
היה ולכך הולך להט טעם אחר :
מה אמה רואה . שהיה נראה
בעיניהם שהיה לו לראות שם
דבר חיונה או מלאכים או דבר
אחר א"ל כשציל שהיו שומעין קול
האומיות הטרדות ולא היו יודעין
מהו : **וא"ל** יחנל ענשו . אר"ה
דהיבא שיראים פן יפביחוס עובדי
טובים לעבירה כגון ע"י יסורין שלא
יוכל לעמוד בהם אז הוא מלטה
ט' :

סדרת
הש"ס

לפני אידיהן
פרק ראשון

סדרת
הש"ס

הנה
הביח
(6) בני אדם
פרק חמש
סדרת
הש"ס

פר א מיי ס"ג סלסות
הש"ס סלס"ט :

ג' סלסות [וכ"ה
מסדיפין]

רבינו הגאון

בענין שיהיה הנה
את השם באומיותו
בפרהסיא . שכל ההנה
את השם באומיותו אין
לו חלק לשה"ב ואע"פ
דהוא להלמד ע"ב
וכתיב לא תלמד לעשות
אבל אהיה לך לחבין
ולחזות וזה ליה לכות
בניענה גורו על אשתו
הריגה נענש משום
דלא מחזו ביה שכל
שיש בידו למחות אשתו
סמחה נחש . ונעשה
כתיב ליכב בקובה א"ד
יודען פעם אחת עברה
בין גרולי רוב ואמר
כהה נאח פסיעותיה
של ריבה ויסיד דיקקה
בפסיעותיה חיינו
דכתיב עון עקבי יסבני
עון שאדם דש בעקביו
סבבין איתו ליום הדין .
כשעת ויצאון צדוק [כל]
א' חוס' דהו אמר הוצר
חמים פעלו וגי' אשתו
אמרה אל אמנה ואין
על בתו אמרה גדול
העצה ורב העליליה
אשר עניך פקוחת על
כל דרכי [א"ה] [בני]
הארסות לארס בדרבנן
וכתיב סללו : כדכתיב
בס"ת שהיה קורא בו
הקפידו תבילי זכרות
והציוו טק את האור
ט' : כדכתיב דביתו

1576

ו' ותעצא ע"ש כפשתר ב'יהי פ'ר'ה
 אב'קה ולא ה'ר'ה ק"ה כפשתר ע'ז שפ'ש
 ל'של'ול ק'נהו ה'א' המ'ר ל'ק'נהו :
 ב' א'ר'ה | פ'שנה הש'ב'עית
 פ'ת'ט'ש'י ע'פ'ש'ר'י ל'יהי ע'ז א'ת'ש'ים
 כ'ט'נ'ק'ר' : י'ש'ר'אל ע'ר'ל'ש א'ת'----י'ר'הו
 ו'ש'ב'ו ק'פ'נ' : ב' ו'ר'ה ר'ב'ר'הו'ת' א'ל'י
 ל'א'מ'ר : ג' פ'ר'ת'ם ד'פ'ר א'ת'----ז'מ'נ'י
 י'ש'ר'אל ו'א'מ'ר'ת א'ת'ל'ם פ'ר' א'מ'ר
 א'ר'נ'י י'ר'הו ה'ל'ד'ל'ש א'ת'י א'ת'ם
 פ'א'ם ח'----א'ל' א'ם א'ר'ל'ש ל'ל'ג'ם נ'א'ם
 א'ר'נ'י י'ר'הו : ד' ה'ת'ש'פ'ש א'ת'ם
 ח'ת'ש'פ'ש פ'ר'----א'ת'ם א'ת'----ה'ת'ש'פ'ש
 א'ת'ל'ם ה'ו'ר'ע'ם : ה' ו'א'מ'ר'ת א'ת'ל'ם
 פ'ת'----א'ל' א'ר'נ'י י'ר'הו פ'ת'ם פ'ת'י
 ה'ת'ש'פ'ש ל'א'ש'א י'ר'י ל'ור'ע פ'ת'ת'
 י'ע'ק'ב ו'ח'ז'ע ל'ת'ם פ'א'ר'ג מ'א'ר'ים
 ו'א'ש'א י'ר'י ל'ת'ם ל'א'מ'ר א'נ'י י'ח'הו

וכב

מדרש צו פ"ו א ט"ו

פרשת ז

סדר עז

א. (ו. ב. כ.) יצא את אהרן ואהן בניו לאמר זאת חזרת
 העל'ה וזה שאמר הכתוב (משל. י. יב.) 'שנאה תעבד מזרעים
 ושנאה שנחמנו ישנאה לפניהם לכן אביהם שפשמם
 היא עזרה לכן דיניו דאמר רבי שמואל פ"ד הלכות
 קדורב ל'תשע מאות שנה היתה השנאה פכוש'ה פ"ד ישנאה
 ל'כן אביהם שפשמם מיום שנא'ה ישנאה למאצ'רים וע'
 שנה שפחעו'נהו ע'ל'יהו פימ'י רחזזאל הד'א הוא רכתיב
 (רחזזאל ב. ז.) זאמר אליהם איש שקוצי וגו' ר"ל לא עשו
 כן אלא (שם שם ט.) זימרו בי ולא אבו וגו' ועשויה

"רמב"ן" *Ramban* בס' *Devarim*

וכי

פורענותהו'ן • כיד אנש אילתו באישתה עמידיו לאתקוא' כד איתגלא כי דינא רבא
 למיתב על כורסיה דינא למידן יה עלמא ומתרגומי תילים כחלום מהקיי' • וחד חלמא ••
 מן גבר ריי דמתער משנתיה ליום דינא רבא באיתער מן בית קבורמתהו'ן ברב'ה דמתהו'ן
 מבסר'ה • והתי' •• ורבי' מישני אדמת עפר קיצו אלה לזי' עולם ואלה לחרומ'ה לדראו
 עולם. והרב הגדול רבינו משה בן חי' מייסודי' ו'ל כח בהלכות השבוע' • כלשו'ן הזה : כשם
 ששוקלי' עונות האדם וחייהיו בשעת מיתתו כד שוקי' עונות כל אור ואחד מבאי העולם
 עם וכיחזיו בינים טוב של ראש השנה •• ונראה מדבריו שלא דקדק בכ' . מכל מקום למדנו לראש
 עם הדיו הזה של ראש השנה •• וכל הענינים שבעולם הזה רבנו שאמי' במיסור' וזי' שלשה ספרים
 השנה שהיא יום הדיו לכל הענינים שבעולם הזה כד באי העולם הם כוללים ויש לשאל התאר
 נפתחו'ן בראש השנה, שאלו השלשה ספרים כל באי העולם הם כוללים ויש לשאל התאר
 פסק ר' יוחנן • פסק הדיו הגדול והעמוק הזה שכל רזי עולם הליו' בן, צדיקים גמורים
 נכתבו'ן והתמוין לאלתר לחיים, וכי כל הצדיקים חיים וכל הרשעים מתים, והלא עולם וכל
 המורה שלו לרשעים הוא, והכתובים צוחיו כנתי • יש צדיק אובד בצדיק' •• וכתוב כי יש
 צדיקים שמנוע אליהם כמעשה הרשעים •• וכל שכן • שפסק רשעים גמורים נכתבו'ן והתמוין
 לאלתר למיתה, שהכתוב אומר ויש רשע מאריך ברעתו •• וכל הגבאים אינו מתוין אלא
 על זה, ואמר ירמיהו צדיק אהר' ה' כי ארבי אליו וכ' •• ואמר חבקוק למה תראני אור
 ועמל תביט ושור ורמס לגדלי' •• ואמר כי רשע מתויר את הצדיק על כן יצא משפט
 מעוקל' •• וכי לא ראה זה הרמס ספר אויב מעולם שהוא מלא חוכמות על זה, וחבריו
 חיו אמי' מתחילה כן כי הצדיקים מתקיימו'ן והרשעים נכרתו'ן, ואיך נצחו'ן עד שחזור
 והאויבו' העניו להכרות ורעם • אחרתם, ואיך הלציג עליהם כי הפשו • הביטו אחרי',
 ואלהוהו' השיב אליהם וכעס עליהם והקבי'ה הצריכם כפרת על זה • כי לא דברתם אלי
 נכונה כערי אויב' •• ומשנה שלמה שינוג' •• אין בדיענו שלות רשעים אף לא ייסוריהו'
 של צדיקים •• וגרסת ספרי ספר אין בדיענו משלות הרשעים אף לא מייסוריהו'ן של צדיקים.

Devarim רמב"ן, כ"א

כתת זה כפרן של צדיקים י' עקה מה שכונותו'ן עז מעי'ן ימנאך כשעטור על הספך
 סעטי' שה'הו'ן ה'קיי'ים עז'ה ס'ת'מ'ל עינ'ה שיעי' הימ' ע'ל ה'ספ' עינ'ה שיעו'ס עז .
 זה כי כיה רשעי' גמורים לא חמו' ברוב ה'כני'ם נ'ב' חטפטי' לכ'י ישי' וכו' חקיה'ם
 גמורים נכחו'ן ויישיו' ולי' חמו' ס'ת'מ'ל ח'הו' נ'כחו'ן ו'נחמ'תו'ן ל'א'מ'ר למיי'ם ו'ה'רשעי' נ'כ'י'ם
 לעו'ת , ויש מתי'ן חקיה'ם ה'ח'ס' ס'ת'מ'ל ח'הו' נ'כחו'ן ו'נחמ'תו'ן ל'א'מ'ר למיי'ם ו'ה'רשעי' נ'כ'י'ם
 ס'ת'מ'ל ח'הו' נ'כחו'ן ו'נחמ'תו'ן ל'א'מ'ר למיי'ם ו'ה'רשעי' נ'כ'י'ם נ'כ'י'ם נ'כ'י'ם
 למת' ר'ן ה'דיו' הנ'כ'י'ת כ'ת'ל י'עו' ה'ת' ז'ה'כ'ן . ויש ע'ל' ר'טו לחת חס'לי' ח' ז'ה'כ'ם
 ע'ש' וכי יודע' ח' ה'ת'ת' ס'ת'מ'ל ח'הו' נ'כחו'ן ו'נחמ'תו'ן ל'א'מ'ר למיי'ם ו'ה'רשעי' נ'כ'י'ם
 ונעט' בני' א'ר'ם ס'ת'מ'ל ח'הו' נ'כחו'ן ו'נחמ'תו'ן ל'א'מ'ר למיי'ם ו'ה'רשעי' נ'כ'י'ם
 א'ת' ע'ע'ל'ם כ'ס' ע'ני' לא ר'מ'ת' ח'פ'ר ג'ר'ים , ו'כ'ס' ה'ת'ת' "ל' כ'ס'ת'ל' ע'כ'ר
 ח'ת'ת'ל' כ'ס' כי ח'טפ'ט' ה'ש'ת'ת' א'ת' ע'י'ל'ם ה'נ'ט' ה'וא ע'ני' ח'ז'ר'י' ז'ז' ה'ס'ת'ת'ל' ח'ז'ל' ח'ס'
 נ'כחו'ן ח'הו' ז'ת' ח'ת'ת' ח'ת'ת'ת' ע'ל' כ'ח'ת' ל'ו'ת ח'ז'ר'י' ח'ת' ע'ל' ח'י'ק'ס' ג'ו'ור'ים ח'ת'ת' ע'ל'
 נ'כ'י'ם

אב תקפו יצק גר סופר שבו

עליו כאשר תקנו בתפלת נחם, אך לתקן לזם לא מנינו. אם לא שנאמר שאינו אלא פיד תשובה וכתוב ושבח עד הי' אלקיך והלום יספ לתשובה כדמנינו כיהיב מפני שכל תלות האדם אפי' של בעילה ולכישה הכל ככלל כאכילה ובמיטת אכילה ובנוס יכנז לכב הפרל ומהו הוליא ברנזים כן*). אך לפיו כיון שהלום בלתי און כה לניח לחדש רק מטעם תשובה איכ פשיטא אם מתקנים דרכיהם און מקום סלה לזום וכיון שנכנה בהמיק מסתמא כיסה כל חטאתם סלה ושוב יעברו הי' והאמת והשלום אהבו און מקום לזום. והיינו דחיל וכי לזום למתי אפי' בשלמא הכי וההספד הי' מרנזי ממה שזיתי כנדב ואזיהו הכל הזום לא לזיתי ולא עליה על לבי רק אחס האוכלים ושוחים מאכלהו אסורות וכדומה היחס לריך לזום וממילא אם האמת והשלום אהבו שוב יספך לששון ולשמחה — ובמדומה שזה הי' ככר ממנהג אבותינו כגזרים שכלל יום אי כל ספה הי' אלל גדוליהם וקניהם כאכרן ושנט לוי הי' אללס יום אכל כמו ט"ז כי בו נגזר זין הכהרים גלות מלרים ואימה חשיכה גדולה וכו' ללקחה שרק אל פרעה, בו עמד יעקב לפני פרעה כדחתו למלרים כמיש לעיל כדרוש סי ותי [תתאל לעיל כדרוש לחי עבת תקפין לי] בו החחיל קושי השיעבוד פיו שנים, וכשלה הקביה משה זריח ניסן בסנה וכו' לפני פרעה בו כפרק תכנד העבודה על האנשים והוכפלו בו לרות ונהנו אכל לפעיד אלא שעתה נהפך לששון ולשמחה. ויל לתת עטם שאוכלים ביה בליל ספה זכר לאכל הריל.

דמסתפינא הוה למינא דיוס טיב נופי יוס ששן ושמה הוה כי אחר שהי' שאלה כבושה טי' מלות שנה שיי' פירשי' כיוחוקלל כי פסוק הי' ועלם זה מהפרשן כמחזור בקינא המתחלת לך ה' בלדקה כסופה טיט, וחמת מלך מלאכי המות והיינו כל אותו הזמן כדלגנה מה יהי' כסופו, וכיום טי' באב נטלו אסיסוקין וחס פונך בת ליון לא יוסף להגלוהך [איכיר דין, וחליית פשארנו אם מעט מהרכב מימי לא יוסף להגלוהך ורלוי להיות יום ששן ושמה, אך האכילות והכני ככל שנה על חורבן חדש כפרה כי און לך יום שאון קללנו מרובה מחברו והרי כל שנה נחרב בהמיק מחדש, נמאל רלוי לשמוח ולהודות על החורבן העבר וכמו שמנינו כיואל בו במלקט עלמות אכיו שמחלבל כיימו מפני שרואה עלמות אבותיו ובשר כלה ובלה בעפר כמיש בעושיע וכי כיד סי' תיג ולמחר עושה יום שמחה כזינונו אבותיו מן הדין עפייב ממסי' שמחות וסיכ רכותי ורלוי להודות להי' כיום ההוא ומשפיה חיקרי מופד אלל שיען שזוחינו האריכו קלנו ומסיפין יגון על און ההספד החדש דוחה השמחה הישנה, ומשפיה לריכין לזים לשוב ולכפר על חטא הכני וההספד כיום שהי' רלוי להיות מופד ושמחה כמשחזיל בניי שמתענה בשבת וקיל — והנה אלל המתלוצצים הוה זה לחרפות זה כוכב וחחר זלם על ככיותו לא ליכתוב לא הי' ולא ויו חכו שאמר ואכריה בלזים נשעי ותחי לחרפות לי.

מנהגין סנהדרין פ"א

אחד לשבוע כן העולם כו' ואפשר דה"ק דכשם שהביעית משמעת שנה אחת לז' שנים דומיא דמטעה ברבאית דמשמע יום אחד לשבוע ולכך קאמר במלכות שביעית שבת היא לה' כן העולם משמע אלף שנים כו' דומיא דמטעה ברבאית משמע יום א' לשבוע ופ"י מייחתי שפיר גאמר ונשגב ה' לכדו כיום ההוא ולומר זמזמו שיר ליום השבת כו' וק"ל: ב' אלפים תורה וכו' . פירש"י מן הגפס אטר כו' וקפ"ג קודם השלמה ד' אלפים נחרב הבית ולסוף אותן קפ"ג שלחו ב' אלפים תורה ואידי דאמר ב' אלפים חוהו קאמר ב' אלפים תורה ולא שחלה תורה אחר ב' אלפים עכ"ל והוא דחוק לומר אידי כה"ג והנראה לפרש הדברים כפשטן כי באמת אחר שגלו ישראל גלות גמורה און בהם תורה כדכתיב מלכה ושירה בגוים און תורה ת"מ קפ"ג שנים אחר בית שני מקרי עדיין מיהא שנות תורה כי לא היו דור הנאליים ועדיין לא נתדלדלו הישיבות עד אחר שמת רבי ונגזר הגלות וכדו הארות וכלו ימי תורה ומשם ואילך מתוך הגלות והארות ככל אותו זמן רלוי לכא משיח וימי חבלי משיח מקרי כפירש"י שכונו משיח חכלה הגלות ויבטל שיעבוד מישראל עכ"ל ועיין בקספר שנס יהודה נמאמר הזה בזרז: ע"ב בלח אר אינו כלה כו' . עיין פירש"י כל הזמן קודם שיבוא משיח או אינו כלה בזמן היול כסופו הוה בא עכ"ל . וקשה לפירושו דהאך תסקא ליה למימר דכלה קודם שיבא הא

הניזקין פרק המושי גימין

על זכרים • בן יהודי הכן סהרורו עדי יהודה במלח יחל כהההחו לו יחלם ועמלוה אלה והגרורו בעגרה (ה'כ"ד) : ספר פירושא • עקר טורח ספרים מה חזק על נכסו : *גר טופס ס'ס • על קבל מלו מלך מלח אלול מ"א עמלמי כי לא יעסק שר עבדך וגו' (מ"ב ס) : סייע דכפיר • חלמה חכמה : על מים פלפ • על חלקה חק חלקה סלל יעל בלחן ק' היה חש על זכרה על הדלפה ולח נבלט : מים • טעיות סגרות : סקל • קל טחה וכפ טולה מעקב רחל יתקן בננוחה מפלה ז על בית : וסייע דלפני רבי אלפנר • הא חלמיקן תורה אור לפיל סקל יד לשן הרע חרד הכיח

וגרורו כמה רבנות : כפירטורי לשון • במריבט לשון כעו אל תהדר (הגלים (ז) : שוט לשון • סבט מכה : לקלן • ילדים למסכז זכר ולוחח לפלגשים : כשן • כין שן טמריקן : שדיקן לכך • לתמס ולין לקלן מרובה כקלן עלט : ספס • הרנט כל הוס : סלפריס • ייחוד : טפפסק • תהמו סלררר טטטט ט כר סתהי כלה מתחווה לה : סרפנס דמלכ • סלטטס חולך קבל מלו למסח : וו פילס • הרנט כל הוס דרמקן דמיים : כר פפסיפס : סחל יתחבטנורו : דכר סלפרי לרעחומרות עמיס ממי סמסק לקלן עלו : קלול

ספרות : פ"ג

ספרות : פ"ג

ספרות : פ"ג

ספרות : פ"ג

אמר רבי חייא בר אבין אמר רבי יוחנן בן קרח סח לי וקאמר מאנשי ירושלים בבקעה זו דרג נבחראדן רב מבחם מאתים וארת עשרה רבוא ובירושלים הרג תשעים וארבע רבוא על אבן ארת עד שהלך רמן ונגע בדמו של זכריה לקים מה שנאמר *המים ברמים נגעו *אשכחה לדמיה חזריה דהוה קא מרתח וסליק אמר מאי האי אמר ליה דם זבחם דאשתפך אייתי דמי ולא אידם אמר ליה אי אמריתו לי מופב ואי לאו מסריקנא לבשייכו במסריקן דפחלי אמר ליה מאי נימא לך נבייא היה בן דהוה קא מכת לן במילי דשמיא קמינן עילייה וקמינן ליה והא כמה שצין ולא קא נייה דמיה אמר ליה אנא מפייסנא ליה אייתי סנהרדי גדולה וסנהרדי קצנה קפל עילייה ולא נח בחדים ובתולוח קפל עילייה

זה חריטום קיסר סהרג באלכסנדריא • והא חלמי' כהחיל (ס'ס) (ס'ס) חלקבמרוס מתקון הרנס והחריבה סחא פמסיס נחישכה : קפצו סלן ופלט לחך ס'ס • והא חלמי' כמ' ע"ו (דף יט) חוסק כעולס מי סנהנה ואל יחבל נבלט סחא יחליס היו מסריקן כחלמיקן (פוטט דף לב) חלמל ענה לחנהי מישל ועזריה פלח ללחח ועוד וע"כ היו מענין חתן ולא היו הרנים חתן : אתיחוו לקמיה • יתהא קיחז מייח ובשביט לא מייח ובגורס חמר דקמח חמר חכז והגיו לא יהיה לך : כל

(מ"י) ח"ס ע"ו י"ח ר"ס חל' כסריס סלס סחז חכזי ולי יסי סחז ונסחז לא כ"ס מביא קח חל' על פשר לך סמסק סכר'ל

ולא נח אייתי חינוקות של בית רבן קפל עילייה ולא נח בחדים ובתולוח קפל עילייה דאברינו לטלוז כראמר ליה הכי נח בתוהא שעתא הדור תשובה כדעתיה אמר ומה אם על נפש ארת כך הוהא גברא דקפל כל הגי נשמחא על אחת כמה וכמה ערק אול שרד שטר פרתחא בביתיה ואגיד תנא *נעמן גר תושב היה נבחראדן גר צדק היה מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק מבני בניו של סיסרא למדו חינוקות בירושלים מבני בניו של סנדיב למדו תורה ברבים מאן אינון שמעיה ואבטליון היינו קטר נחתי את דמיה על צדח סלע לבלתי הכמות הקל קל עקב חודים ידי עיש הקל זה אודיינוס קטר שרדנ באלכסנדריא של מצרים ששים רבוא על ששים רבוא כפלים כיוצא ביעים קל יעקב זה אמפסיטוס קטר שרדנ כרך ביתר ארבע מאות רבוא ואמרי לה ארבעת אלפים רבוא ויהדים ידי עיש זו מלכות הרשעה שהדייבה את בתינו ושרפה את הכלט והגליחו מארצנו דבר ארד הקל קל יעקב אין לך תפלה שמעלת שאין בה מורעו של יעקב ויהדים ידי עיש אין לך מלחמה שנתחא שאין בה מורעו של עיש היינו דא"ר אלעזר *בשם לשון תתבא בחוהודי לשון תרבא אמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב *על נחוח בבל שם ישבעו גם בכינו בוטרט את ציון מלמד שהאדור הקב"ה לחדו חרבן בית ראשון וחרבן בית שני חרבן בית ראשון שנאמר על נחוח בבל שם ישבעו גם בכינו בית שני דכתיב *זכור ה' לבני אדם את יום ירושלים האומרים ערו ערו עד היסוד בה אמר רב יהודה אמר רבי אמר לה במתניתא תנא מעשה בר מאוח ילדים וילוח שגשבו לקלן חגישו בעצמן למה הן מתבקשים אמרו אם אנו מוכעין כים אנו באין לחי העולם הבא חדש להן הגדול שבהן *אמר ה' מבשן אישכ מבשן ממצולות ים מבשן אישכ מבין שני אריה אישכ ממצולות ים אלו שסובעין בים כיון ששמעו ילוח כך קפצו כולן ונפלו לחוך הם נשאו ילדים ק"ז בעצמן ואמרו מה הללו שרדכן לכך כך אנו שאין דרכנו לכך על ארת כמה וכמה אף הם קפצו לחוך הם ועליות הרחוב אמר *כי עליך חרדנו כל היום נחשבנו כצאן מנחה לך רב יהודה אמר *ו אשה ושבעה בניה איתוהו קמא לקמיה דקטר אמרו ליה פלח לעבודת כוכבים אמר ליה כתוב בתורה בלתי אלהך אפקדו וקסלוהו ואתוהו לאורך לקמיה דקטר אמרו ליה פלח לעבודת כוכבים אמר ליה יהיה לך אלהים אדנים על פני אפקדו וקסלוהו איתוהו לאורך אמרו ליה פלח לעבודת כוכבים אמר ליה כתוב בתורה *זוכה לאלהים יחדם אפקדו וקסלוהו איתוהו לאורך אמרו ליה פלח לעבודת כוכבים אמר ליה כתוב בתורה *לא חשתחה לאל ארד אפקדו וקסלוהו איתוהו לאורך אמרו ליה פלח לעבודת כוכבים אמר ליה כתוב בתורה *שמע ישראל ה' אלהינו ה' ארד אפקדו וקסלוהו איתוהו לאורך אמרו ליה פלח לעבודת כוכבים אמר ליה כתוב בתורה *ידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד אפקדו וקסלוהו איתוהו לאורך אמרו ליה פלח לעבודת כוכבים אמר ליה כתוב בתורה *את ה' האמת וגו' וה' האמוך היום כבר נשבעו להקדוש ברוך הוא שאין אנו מעבדין אותו באל ארד ואף הוא נשבע לנו שאין מעבדי אותו באומה ארת א"ר קטר אישרי לך נשפנסא תרוץ ושקליה כי היכי דלימז קביל עליה דמנא דמלכא אל תבל עלך קטר תבל עלך קטר על כבוד עצמך כך על כבוד הקב"ה על ארת כמה וכמה אפקדו למקסליה אמרה ליה אימיה יתבוה ניהי' ואינשקה פודתא אמרה לו בניי לט ואמרו לאברהם אביכם אתה עקדת שוטה ארד ואני עקדת שבעה מברוח אף היא עלתה לנג ונפלה ופתה יתה בת קל ואמרה *אם הבנים שובתה ר' יוחנן בן לוי אמר זו מלה שניתנה בשמיני ר' שמעון בן לקיש אמר אלו ת"ח שמרואן הלכות שרומה בעצמן דאמר רבא כל מלי ליהו איניש בנפשה בר משדמה דבר ארד רב נרמן בר יוחנן אמר אלו תלמידי תנאים שממתין עצמן על דברי תורה כוד שמעון בן לקיש *דאמר ר' שן בן לקיש אין דברי תורה מתקיימן אלא במי שממתין עצמו עלידים שנאמר *זאת התורה אדם כי ימות בטאה וגו'. אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן ארבעים סאה קצתי

ספרות : פ"ג

כחברן בית המקדש דכתיב 'נת ה' רך ה' לכתולת פת יהודה' כף 'קרא עלי מועד לשפור בחוריי'.

מה. 'על אלה אני בוכיה' אספסיאנוס מלא שלש ספינות מגדולי ירושלים להושיבן בקלון של רומי עמדו ואמרו לא ייגו שהקעסנוהו במקדשו אלא אף בחוצה לארץ אמרו לנשים מבקשות אתון לכף אמרו להם לאו אמרו מה שדרכן לכף אינן רוצות אנו על אחת כמה וכמה תאמרו אם משליכים אנו עצמנו לים אנו באים לחיי העולם הבא מיד האיר הקדוש ברוך הוא את עיניהם בפסוק הזה (תהלים סח. כג) 'אמר ה' מבשן אשיב אשיב ממצלות ים' 'מבשן אשיב' מבין שני אריות 'אשיב ממצלות ים' כמשמעו עמדה פת ראשונה ואמרה (שם מד. כא) 'אם שכחנו שם אלהינו ונפרש כפינו לאל זר והשליכו עצמן לים עמדה פת שניה ואמרה (שם כג) 'כי עליך הרגנו כל היום' והשליכו עצמן לים עמדה פת שלישית ואמרה (שם ככ) 'הלא אלהים יחקר זאת כי הוא ידע תעלמות לב' והשליכו עצמן לים ורוח הקדש צוחת ואמרת 'על אלה אני בוכיה'.

בימא ואתה גלא ונסכיה בעון עוד למיזבן לה אוחרן אמרה להון הניחו לו לגבאי שיגבה את חובו פיון שצדקה עליה את הדין רמו הקדוש ברוך הוא לים והוציא לה בליה.

ג. מעשה במרים פת נחתום שנשבית היא ושבעה בניה נטלן קיסר ונתנן לגיו מן שבעה קנקלין.

הביא את הראשון ואמר לו השתחוה לצלם אמר לו חס ושלום איני משתחוה לצלם אמר לו למה מפני שקף כתיב בתורתנו (שמות כ. ב) 'אנכי ה' אלהיך' מיד הוציאו והרגו.

הוציא השני ואמר לו השתחוה לצלם אמר לו חס ושלום אחי לא השתחוה ואני איני משתחוה אמר לו למה אמר לו שקף כתיב בתורה (שם ג) 'לא יהיה לך אלהים אחרים על פני' מיד גזר עליו והרגוהו.

הוציא השלישי ואמר לו השתחוה לצלם אמר לו איני משתחוה אמר לו למה [אמר לו] שכתוב בתורה (שם לד. יד) 'כי לא תשתחוה לאל אחר' מיד גזר עליו והרגוהו.

הוציא הרביעי ואמר פסוקיה (שם ככ. יט) 'זבח לאלהים יחרם' גזר עליו והרגוהו.

הוציא החמישי ואמר גם הוא פסוקיה (דברים ו. ד) 'שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד' מיד גזר עליו והרגוהו.

הוציא הששי ואמר גם הוא פסוקיה (שם ו. כא) 'כי ה' אלהיך בקרבך אל גדול ונורא' גזר עליו והרגוהו.

הוציא השביעי והוא היה קטן שבכלן אמר בני השתחוה לצלם אמר לו חס ושלום אמר לו למה אמר לו שכן כתיב בתורתנו (שם ד. לט) 'יודעת היום והשבת אל לבבך כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד' ולא עוד שנשבענו לאלהינו שאין אנו ממירין אותו באל אחר שנאמר (שם כו. יז) 'את ה' האמרת היום' וכשם שנשבענו לו כף גשבע לנו שאין ממירנו באמה אחרת שנאמר (שם יח) 'וה' האמירך היום' אמר לו קיסר אחיה שבעו ימים ושבעו חיים וראו טובה ואתה קטן לא שבעת ימים ולא שבעת חיים ולא ראית טוב בעולם השתחוה לצלם ואעשה כף טובות אמר לו כתיב בתורתנו (שמות טו. יח) 'ה' ימלך לעלם ועד' ואומר (תהלים י. טז) 'ה' מלך עולם ועד אבדו גוים מארצו' ואתם בטלים ואויביו בטלים בשר ודם היום חי ולמחר מת היום עשיר ולמחר עני אכל הקדוש ברוך הוא חי וקנים לעולם ולעולמי עולמים אמר לו קיסר ראה אחיה הרוגים לפניך והריני משליך טבעתי לארץ לפני הצלם והגביהה כדי שידעו הפל ששמעת לקולי אמר לו חבל עליך קיסר מה אם אתה מתירא מבני אדם שפמותך אני לא אתירא ממלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא אלהי עולם אמר לו וכי יש אלוה לעולם אמר לו אללי עליך קיסר וכי עולם של הפקר ראית.

אמר לו וכי יש פה לאלהיכם אמר לו באלהיכם כתיב (תהלים קטו. ה) 'פה להם ולא ידברו' ובאלהינו כתיב (שם לג. ו) 'בדבר ה' שמים נעשו'.

אמר לו וכי יש עינים לאלהיכם אמר לו באלהיכם כתיב 'עינים להם ולא יראו' ובאלהינו כתיב (זכריה ד. י) 'עיני ה' המה משוטטים בכל הארץ'.

אמר לו וכי יש אזנים לאלהיכם אמר לו באלהיכם כתיב 'אזנים להם ולא ישמעו' ובאלהינו כתיב (מלאכי ג. טז) 'ויקשב ה' וישמע'.

אמר לו וכי יש אף לאלהיכם אמר לו באלהיכם

כתיב 'אף להם ולא ירחוק' ובאלהינו כתיב (כראשית ח. כא)
'ירח ה' את ריח הניחח'.

אמר לו וכי יש ידים לאלהיכם אמר לו באלהיכם
כתיב 'ידיהם ולא ימשון' ובאלהינו כתיב (ישעיה מח. יג)
'אף ידי יסדה ארץ'.

אמר לו וכי יש רגלים לאלהיכם אמר לו באלהיכם
כתיב 'רגליהם ולא יחלכו' ובאלהינו כתיב (זכריה יד. ד)
'ועמדו רגליו פיוס ההוא על הר הזיתים'.

אמר לו וכי יש גרון לאלהיכם אמר לו באלהיכם
כתיב 'ולא יהגו בגרונם' ובאלהינו כתיב (איוב לו. ב) 'והגה
מפיו יצא'.

אמר לו אם יש בו כל המדות הללו באלהיכם מפני
מה אינו מציל אתכם מידי כמו שהציל לחנניה מישאל
ועזריה מיד נבוכדנצר אמר לו חנניה מישאל ועזריה
בשרים היו ונבוכדנצר מלך הגון היה לעשות נס על ידו
אבל אתה אינך הגון ואנו נתחכנו מיתה לשמים אם אין
אתה הורגנו הרפה הורגים יש למקום הרפה רפים הרפה
זאבים ואריות ונחשים ונמרים ועקרבים שיפגעו בנו
ויהרגונו אלא לסוף הקדוש ברוך הוא עתיד לפרע ממך
את דמינו מיד גזר עליו להרגו.

אמרה לו אמו בחיי ראשך קיסר תנה את בני
ואחבקוהו ואנשקוהו נתנהו לה והוציאה לו ידיה והניקתו
חלב אמרה לו בחיי ראשך קיסר הרגני תחלה ואחר כך
הרגהו אמר לה קיסר איני שומע לך מפני שכתוב
פתורתכם (ויקרא כב. כח) 'ישור או שיה אתו ואת בנו לא
תשחטו ביום אחד' אמרו לו שוטה שפעולם כבר קימת
כל המצות ולא נשאר לך אלא זו בלבד מיד צוה עליו
להרגו נפלה אמו עליו והיתה מחבקתו ומנשקתו ואמרה
לו בני לך אצל אברהם אביכם ואמר לו כך אמרה אמי
אל תזיח דעתך עליך ותאמר בנתי מזבח והעליתי את
יצחק בני הרי אמנו בנתה שבעה מזבחות והעלתה שבעה
בנים ביום אחד אתה נסיון ואני מעשה עד שהיתה
מנשקתו ומחבקתו גזר עליו והרגוהו עליה וכיון שפנה
שערו חכמים שנותיו של אותו תינוק ונמצא בן שתי
שנים וששה חדשים ושש שעות ומחצה באותה שעה
צעקו כל אמות העולם ואמרו מה אלהיהם של אלו עושה
להם שפך נהרגין עליו בכל שעה ועליהם כתיב (תהלים מד.
כג) 'כי עליך הרגנו כל היום'.

לאחר ימים נשתטית אותה האשה ונפלה מן הגג
ומתה לקים מה שנאמר (ירמיה טו. ט) 'אמללה ילדת
השבעה' וכת קול יוצאת ואומרת (תהלים קיג. ט) 'אם
הבנים שמחה' וריח הקדש צונחת ואומרת 'על אלה אני
בוכיה'.

שאלות ותשובות
ממצמקים
הלכה

כפול בתוכי שאלות ותשובות תענינים שעמדי על הפיק
בימי הרב ואבדו רח"ל של שנת תש"א-תש"ב פנימי
קובצת עלי חיל המצוינים של היסוד ימ"ש.

רשמי או בימי הוועה ראשי דברים אלה למען יעמדו לזכרון
והי' יראה בעני עמי ולא נספיק לדאבה עוד

שאלות ותשובות
ממצמקים
הלכה

שנת הרבנים הנאונים רועי ומנהיגי ישראל וראשי הישיבות
המקורשים והמהווים כמוריה לישא שנהרגו על קודש השם -
ה' ינקום דמם

אפרים בלצ'א מוד"ר דוב זיל **אשרי**
בא ה

ר' בבית המדרש המולד נוא יארק
ור"ם ומנהל ישיבה, מורה ואמנתו, ברוקנס ג. י.
מוח"ס: דברי אפרים וישיבת פמפסקים ר' חלקים
פלמנים

ר' דוב זיל קובא
ראש נפסד הישיבה, מאור המלה"ה ברוסא
ר' וראש הישיבה במאוסולא קאנאוא
שנת תשל"א לפ"ק נוא יארק

נודע ברושם תשס"ג ברו"ס

שאלות ומשובות טענותים, חלק ה' פת

וזין כאלה שספרו את ילדיהם למצוייהם הנכריים שיהפואם עד לאחרי המלחמה ואו יחזירוהם להוריהם היהודים אם היו כחיים. ונשאצ'רתי אם מותר לעשות כן מצד הדין מאחר שמסק נדול הוא אם והורים ישארו כחיים והחניקות הללו יטפנו בין הגויים ולא ירעו את עמם וכולדחם.

תשובה: הרימכים כפרק ה' מהלכות יסודי התורה הלכה א' ססקי כל בית ישראל מצווין על קידוש השם הגדול הזה שטאמר ונקדשתי כחך בני ישראל, ומחזרין שלא לחלו שטאמר ולא חללו את שם קדשי. כיצד כשיעמד עובד כוכבים ויאנס את ישראל לעבור על אחת מכל מצוות האמורות בתורה או ירנגנו, יעבור ואל ירנג שטאמר כמצות אשר יעשה אותם האדם חיי בהם, חיי בהם ולא שימתם בהם, ואם מת ולא עבר הרי זה מתחייב כנמשו.

ובדל'כר: י שם כהנ, כמה דברים אמורים בשאר מצות חרץ מעבדות כוכבים וגלוי עריות ושפיכת דמים, אבל שלש עבירות אלו אם יאמר לו עבור על אחת מהן או הרהג, ירנג ואל יעבור, כמה דברים אמורים במוך שתעובר כוכבים מתכוין להנאת עצמו כר, אבל אם נתכוין להעבירו על המצות בלבד, אם היה בינו לבין עצמו ואין שם עשרה מישראל יעבור ואל יהרג, ואם אנטו להעבירו בעשרה מישראל יהרג ואל יעבור, ואבילו לא נתכוין להעבירו איא על מצות משאר מצות בלבד, עיישי .

ורנה מלשון הרמב"ם שכתב בהלכה א' שם, כל בית ישראל מצווין על קידוש השם הגדול הזה שטאמר ונקדשתי כחך בני ישראל, ודקדקי המפורשים דמלשון, כל בית ישראל, משמע דאי קטנים הם בכלל המצות של קידוש השם, וכן כתב הפרי חדש, ולשון, כל בית ישראל, איך למעושי עכר'ם, ומשמע מוה דקטנים גם כן זים בכלל, כל בית ישראל.

וכן מצאתי בנימוקי מור"י על הרמב"ם שפירש גם מלשון, כל בית ישראל, איילו קטנים במשמע, דכן משמע ממדש איבה נבי מעשה באשה ושבעת נביות, דגם תקפו שכלם סמר אז עצמו לקידוש השם, ותתם תתי איידי בקטן פמש, כדאיתא תתם שאטו תצדיח את דדיה תעיקתו חלב ועי בשרע ירד טי מ'א סעיף ד' שכתב, וחינק יונק עד טתי ד' שנים לכריא ה' לחולה עיישי, אם כן מודעיקתו ותי דזיה קטן לא יתור מדי וחי שנים.

שאלה טו

אם מותר ליתן ילדי ישראל לעכ"ו'ם שיטפנום עד אחר המלחמה, באופן ספק אם ישארו והורים כחיים, וישארו הילדים בין עכ"ו'ם וילכו באמנתם בדרך

שאלה: חדשים אחרים לפני שהנכרמנים יס"ש הוציאו לפועל את הרג הילדים היהודיים הידוע בשם, קינדער אקציצ'ון" בנישו קובנה ביום ג' ה' ניסן תש"ד, כבר נפצה השמועה הלא טובה בנישו על פעולת זוועה זו שהורים האחרים עומדים להעביר, כפעולת רצח הטוני זה נרצחו או כאלף ומאתים ילד.

הדור'ים האומללים חופשו עצות והתנבלות איך להכריח את ילדיהם עולל'יהם מירי הרוצחים המסאים כדי להצילם מטבח השחך חות.

אחת העצות היתה לקנות תעודות לידה מנויים שבתן היה כתוב שם נכרי, ולשים תעודה כזאת בתוך העשיופות של העוללים והיונקים שבתן קטפו את החבילות והיות הללו, שהיו נורקות על יד כתי יתוסים של נויים, ועל ידי כתי יראחם, כדי שהננויים יחשבו על סכר התעודות הללו שחיינקו זה הוא חינקו של נכרים למען יאספו אותו אליהם ויגדלו כאחד האסופים.

דעו כאלה שספרו את תינוקותיהם מדעת לכמרים למען יגדלו אותם באמנתם כדי להצילם, מתוך תקוה שאם ישארו כחיים הם יצליחו להוציא את ילדיהם מירי הנכרים.

פת

וכנוניע לאלא שמפיד אז ילדיזם למכרזם ונכרזם שיהביאום עד לאחרי
המלחמה ואז יחזירום לתרזם ויתחדם אם יהיו בחיים. אי יאחז
עברי, בראת דכנוניע לזח יש לזח אי סמק שפא הונקע יסמק בין העברים
דזחז אז הדיאי סמק נמשות.

ורחמך כמתובת (טו) ובשבת (קכט) מבראך דסמק נמשות להקל עיישי,
ובנידון דידן אזי אם לא יסמך התינע לנכרים הללו הלא בראי יהרג,
ואם יסמך לנכרים אל הלא התינע ישאר בחיים, ומאד חפך שגם הזורים
ישארו בחיים כי שומר ישראל יהיה בעורם להגן בעדם ולהסך מעליהם אויב
דכר ודאג וריעץ ויגן, ולא ערד אפילו אם הזורים לא ישארו בחיים מסאד
יחפן שהנכרים הללו יחזירו את התינע המוסקי בידם למסדות יהודים אחרי
המלחמה, ויש בזה הרבה צדדי סמקי, אם כן בודאי יש לנו להקל בזה ולהחיר
לחורים הנחוצים בצדה ובשבייה למסור את הינוקותיהם לנכרים מתוך התקנה
שאחרי המלחמה הם יחזירו לעמם ולמולדתם.

ועי, בעבודה זרה (כז). במתניתין, אבל עובדת כוכבים מניקה בנה של ישראל
ברשותה, ופריש רש"י ברשותה, דישאלית אבל לא תסמרט להולכי
בביתא שלא חזרונג, עיישי.

ועי, שם בהירושוי הרישב"א, בסוף ד"ה ולענין שבתה, תעל זה נהגו במקצת
מקומות להניק בניהם על ידי כותיה בשאין מוצאין מינקת ישראל, ויש
נחמנין אפילו ברשות הנכרים ואומרים שבזמן הזה ליכא חשש שפיכות דמים
דאית לזו אמת מלכות, וערד רלא מרעי נבשייהזו עיישי.

דיונין מזה דרעת, יש נהגונין הללו שהביא הרישב"א דמתור למסור הינוק
לכתי נכרי אפילו שלא בשעת הזמנה, ואם כן על אחת כמה וכמה בנידון
דידן שהיא שעת סכנה להינוק, בודאי שמתור למסור הינוק לכתי נכרי כדי
לחשילו.

ואם שיש בעל דין לחלוק ולומר שאין הנוקן דומה לראיה, כי בנידון
יש נהגונין הללו שהביא הרישב"א הרי ההורים פאים לקחת אחז כן
את התינוק מפני הנכרי ומכיון ששבזמן הזה ליכא חשש שפיכות דמים דאית

ורגלה מכל הנאמר וזכתי דגם קטנים כוללים הם בהמא של מצות קידוש
חשם אף על פי שאינם מחייבים בה, ראילו בכל המצוות ליכא סקטנים
בכלל החמשה של המצוות, וכמו שמשמע ממה שכתב הרא"ש בתשובותיו פ"ל
פ"י, דשעורין מתיצין והציצין וזו הלכה למשה מסיני, וכלל זה נאמרת
חלפה למשה מסיני שרק מריצ שנה ואילץ הוי גדול ונכנס ביוצוי המצוות.

וכמשמע מזה רמזן אינו כלל בהמא של מצות, לא רק שאיננו בחיוב של
המצות, ואם כן מנחה לפי מה שבידנו, שאני הוא מצות קידוש חשם,
דגם קטן ישנו בהמא של מצות זו אף שאנו מחוייב בה.

ומדברך הניקן זה את נמשו על מצות קידוש חשם, בעל כרחך אתה צריך
לומר דגם קטנים אינתיחו בהמא של מצות קידוש חשם.

וכן מוכח ממה ראיתא בגיטין (נז), אמר רב יצחק אמר שמואל איחיתא
רבי אבי אמרי לה במתנתא חנא מעשה בדי אשות ילדים וילדות
שנשבו לקלה, הריגישו בעצמן למה הן מתבקשים, אמרו אם אנו סובעין
בזים אנו באין לחיי העולם הבא, דרש לזם הגדול שבהן, אמר ה' מבני אשיב,
אשיב במשולות ים כ"ר, אלו שסובעין בינן, כיון ששמעו ילדות כד קמצי כולן
ותמלי לחור חיים, נשאל ילדים קל החומר בעצמן ואשבי, מה הללו שדרבן
לכך וכד, אנו שאין דרכנו לכד על אחת כמה וכמה, אף הם קמצי לחור חיים
כר עיישי, וכן באוי עובדא דאשה רשבעה בניה שהובא שם בגמ', אלמא שגם
קטנים מסרו נמשם על קידוש חשם.

כל"ל אמן יהיה ארץ שיהיה הדין לקפידא להם שבידרתו שגם קטן הוא בכלל
ההמא של מצות קידוש חשם אף שאין עליו החיוב של יהודי ואל
יעבור ומסירת נמשו על קידוש שמו יתברך.

אביהם. אך לדאבון לב אבדו הנתנים, בעת שהם טולטלו בפליטי חרב בימי החריגה והחרוב.

כאשר הגיעו הילדים ארצה נכנסו לבקר את גאון ישראל גאב"ד שבעבון זצ"ל — ירדו הגדול של אביהם. הרב נרגש לראות את בני ירדיו הרב מפיטעסקוב, ומסר להם באותה הזדמנות שירד מחיבורו של אביהם, דף אחד מהחיבור, "קידוש השם", דף—דוגמא אותה שלה לנדודי דורו לקבל חוות דעתם והסכמתם.

דף אחד זה, מתוך תמינות, שבידו השם" וראה כאן אור לראשונה, בתוספת ציונים ובפירוט. נספה לו בדרך הלכה כנשוא המדובר מאת בן המהבר יבלחט"א הרב ישראל מרדכי לאו שליט"א רבה של נתניה ונשיא, מפעל תורת הנבי שפלי"ן של"ד—מכון ירושלים."

[ברין קידוש השם בקטן]

כיון דכתב בתורה [ויקרא כ"ב—ל"ב], ונגדשת" לשון נפעל, א"כ העיקר שיצטוו קידוש השם לתעלה רא"כ לא נפגא מינת הארץ ועל ידי מי יתהוה הקידוש השם. וראיה, דברבו שבקדושה ולא היה פוחת מן י' ומצטרף גם הש"ץ, מה שאין כן בקידוש השם מספקא ליה בחשובות דבר שמאל אברהם סי"ג [הו"פ"ד בגליון מהרש"א יור"ד סי' קנ"ז סעיף א'] אי מצרפין גם מי שעולה על המוקד לעשרה, ועל כרחק כיון דבעינו שיתגלה בעולם הקידוש השם ולכן היה אמנא דה שמת לא יצטרף. תעיי הנהגות מיימנות פ"ה מה' ברכות [אות ו'] דונקדשת' גם קטנים משמע, וכדמשמע ממד"ר איכה [פ"א ו'] בהאשה ה' בגיה דהנצחון להצטרף קודם שמשור נפשו. וללמ"ם [פ"ה מיסודי התורה ה"ל א' ד'] דאין להחמיר בכתוב גונא אי אפשר למר דרק ממדת הסידות ולא מן הדין. המא' דגישין נ"ז [ע"ב] ב"ד מאות ילדים שהשליכו את עצמם לים, אין ראיה, דאולי היה כבר בני י"ג שנים. ולשון הרמב"ם פ"ה מיסודות [הל' א'] שכתב, כל "ביה" ישראל וכו'. משמע ג"כ דנשים וקטנים בכלל, כמבואר באבות דרבי נתן [פ"ב—ג' ד'] על ויבכו אותו כל בתי ישראל [במדבר כ'—כ"ט] ע"ש.

והא דבאמת נחייב כאן קטן יותר מכל חיובי דאורייתא, י"ל כמו בענין הנוגע לחילול

השם כמו בעיר הנרחת גם הסף טעון שריפה, ועיי' מגול עו' על הרמב"ם פ"ד מעשרים [הל' ו'] ה' טעמים ע"ג, והיי כמו ברודף דמחייבין גם קטן שלא יהרג ע"י אדם [כמבואר בסנהדרין ע"ב עמ' ב'], לכן כיון שיתהוה חילול השם דהיי' רחוקה דגדול המחסיא יותר מן החורגו [במדב"ר כ"א—ה' ועוד]. והחמירו בזה שלא יהיה נצמח חילול השם כשלא יהרג, וממילא גם בקידוש השם מחמירין ג"כ. ואף דחרש שוטה וקטן פטורים מכל המצוות דהיי' כאונם, כמ"ש ברש"י ריש הגיגה [דף י"א ב"ד"ה חוץ], דלאו בני דיעה נניהו, ולכן הוי כאונם, והא דצריך קרא קידושין י"ט [ע"א] אשר ינאף את אשת רעהו פריט לאשת קטן דסלקא דעתך אמינא כיון דמאורייתא ביאתו ביאה חזויה ליה הבא עליה מחחיבה באשת איש קמ"ל, וקשה היא סלקא דעתך שיתחייב מיחה ע"י ביאת קטן הוי מעשה קטן אינו כלום הוארי תעשה כאשרת, ועל כרחוק כיון דמעשה קטן הוי כאונם ולכן אין מועילים מעשיו אבל בינבמה דהבא על יבמתו כאונם קנאה [יבמות נ"ג ע"ב], הוא היין דביאת קטן נקנה ולכן צריך קרא ולפ"י האיר אפשר לחייבו בדבר שהוא כאונם אצלו, וי"ל אף דאין לחייבו לקטן מכל מקום אם הוא עושה מעשה המצוה מקיים בזה מצות עשה מדאורייתא עפ"י הגמ' כהולין י"ב [ע"ב—י"ג ע"א] הקטן יש לו מעשה והיי' כונה לגבי שחיטת קדשים וטומאה, וא"כ כשעשה מעשה המצוה, מקיים מצות עשה דאורייתא ורק אי אפשר לחייבו דכשעשה בהכרח מצד מצות חור"ה, שנה טעש מעורה, גליון א—ב [קפא—קפב], שכבט חשמו"ד

שאלות והשובות ספיקות, הל' ה'

לזו אימת מלכות, ועוד ולא דלא פריע נמשייה' כמו שאמרו, יש נתנין הללו, משום דנ"י אתה לזו דמתוך למסור חינוק לבית נכרי אפילו שלא בשעת המכתה, מה שאין כן בנידון דידן שהתיריים מותרים את החינוק לבית הנכרי לזמן מרובה, ולא עו' דלחנייהו שני הטעמים שבגללם התיר, יש נהוגים הללו למסור חינוק לבית נכרי, דאדובה בנידון זידן הרי איכא חששא של שפכות דמים, שהיי' בעת זה נשפך חרוץ אף ה' על בית ישראל ודם ישראל נשפך וניגדו בראש חצות, ולא עו' שאין לנכרים אימת מלכות כלל על שפך דם ישראל, שהיי' ממשלת הדון הנרמנים מכריעה לטוב ילדי ישראל ומעודתה את רשעי הנגרים ואתרים שיעורו על ידה במלכות זוטרה זו, אם כן לכארה הוא מתוך למסור חינוק ישראל לביהו של נכרי.

מכ"כ מקום נראה, מבנין שאיכא סכנת נפש והאית לחינוקות הללו באם לא ימסרו לבית נכרים אלו המבטיחות להוריים שיוחזרו להם את חינוקותיהם אחרי המלחמה, אפריקן בהו אין ספק מוציא מיד דהיי' סכנת הנפש והיא והאית ואילו שהנכרים הללו המקבלים את החינוקות של היהודים ירעו להם וישחיתוהו והא רק חשש הנפש, לכן אמרינן לענין זה אין ספק מוציא מיד דהיי', ופתור למסור להם החינוקות.

ו"ל ע"ה אפילו אם נגיה שהיי' החינוקות חובבים הרעה וימותו בימי הרעה החינה, מכל מקום הלא כלל גדול הוא בדינו שאין לך ישראל שאין לו גואלים, ומסד יחנך שאחד מבני משפחתם יכא אחרי המלחמה לדרוש ולבקש את החינוקות מבתי הנכרים הללו, ואפילו אם לא ישאר בחיים שום אחד ממשפחת החינוקות הלא כל ישראל הם קרוביהם ונאלהיהם כפי שראינו אחרי המלחמה שהיכה אנשים משארית המלוכה שושאלו כחייים, עסקו בתצלת ילדים כאלו.

וגם אי כנצני טלתי בזה ונודתי פמקום למקום ולא חשתי עמל ויניקה כדי לחציל חינוקות כאלו מבתי הנכרים, החלחתי אחרי חלואת רכות לחציל כמה וכמה חינוקות וילדים משני הנכרים.

כ"כ נראה מכל זאת, שמתר למסור את החינוקות לבית נכרים כדי לחצילם, והי' חסוד ויאה בעני' עמו וישלח לנו את משיח צדקת בבאי.

הלכות תשעה באב סימן תקנח תקנט

(ג) [ג] מותר לאכול בשר ויין יום כ' (ד) אכל גלילה (ד) [ד] אסור (ה) מפני אכילות של יום (מהרי"ל):

א טור וריב אשרי
והנהיח אשרי
שפן תשנת
והמדיח ביש
מ"ק ב טור ג ט
ובס"ט רב נתח גאון
ורבנו עסקי וס"פ
ד הגהות מיימוני
כס מהרי"ם ומנהג
הגרמנים

תקנט מנהגי ת"ב ודין מילה בתשעה באב. וכו' י' סעיפים:

א אם חל תשעה באב במוצאי שבת (א) אין אומרים צדקתך במנחה בשבת: הנה ומבדילין גלילה נחפלה כשאר מו"ש (הגמ"ר הל' ט' נאב) ולא שכת מלהבדיל ע"ל סי' רל"ד ס"ג. ומתפללים נחת ודרך בני כאבלים (ב) וכן עושים בקריאת איכה (הג"ה) ונכל איכה מגביה קולו יותר (מהרי"ל) וכשמגיע החזן לפסוק השינוי אומרים אותו וקהל בקול רם ואח"כ מקיים החזן ותור הקהל ואומרים השינוי בקול רם (ג) וכן החזן (הגהות מיימוני): ב יבליל ט' באב (ד) (מתפללים ה) ערבית (ה) ואומרים איכה וקונות (הגהות מיימוני ומהרי"ל) ואומר אחר קונות ואיכה סדר קדושה ומתחיל (ו) מראחה קדושה יראם חל (ז) [ח] במ"ש (ז) אין אומרים ויהי נועם: הנה (ח) ולא למנחם בניגונות (ט) ולא ויתן לך (כל ט) ומסירין הפרוכה מפני הארון על שם נצח אמתו (מנהגים): ג יליל תשעה באב ויומו י' יושבים בכית הכנסת (ג) [ג] (יא) לארץ עד תפלת המנחה (ועשיו נהגו ליטב על ספקיהם

כ' יום אחרון
מנהגי ירח אדר

והנה בענין הקריאה דמ"ג הובא בפוסקים ואחרונים כמה מנהגים אשר לא הונהג כן אצלנו, ואעפ"כ אעתיק אותן מנהגים בקיצור ע"ד שכתב בכף החיים אות כ"ח דאם נמצא מקום שהונהג כן ידעו מהיכן נובע מנהגו, — יש מניחין את חיק הספר על הקרקע ואומר נפלה עטרת ראשינו וקורעין ומספידין כאדם שמתו מוטל לפניו (טור בשם מסכת סופרים), — כשמוציאין ס"ח מוציאין אותו בכפות שחור צווי שלא בכבוד התורה החמימה, ומיללין בקול יללה גדולה ומרה, שהתורה עצמה היא מוגרת שק ומיללת ומקוננת על היום המר הזה (סדר היום, עיין כ"ח), — יש מקומות שנהגו בע"כ להטות ראש איש וגבו למעלה ולנכות ולהניח ס"ח עליו ולקרות ג' גברי, ויש שורש למנהג זה (נרכי יוסף, ועיין תשובת דבר שמואל סימן רמ"א, ועיין שערי רחמים שער ח' ס"ק נ"ח), — מנהגינו שלא להניח ס"ח על הכימה של עץ שקורין בו כנשאר הימים אלא אחד מכני הכנסת מקבלו בזרועותיו ושלא במקום שרגילין לקרות בשאר הימים כניכול שהשכינה גלמה עם ישראל ממקומה (תניא רבא), — מוציאין ס"ח בלחי עטרה והופכין המפה וגוללין הספר במקום שפל על גבי ספסל או ע"ג תהדרה ולא ע"ג דמגדל, וכל כך למה כדי לעורר הלבבות להחזיר ולהתאוון על חורבן היום (כל זו).

ס' ספרים ברוך י'

להתפלל בעדו ללמד שהן נאון ומעשיהם נאים ולכן לשמים ולא היו מניחין בניה קצנים אחריהם אלא היו מליכין אותן לבתי כנסיות כדי לזרזם במצות: הלכה ו (ה) ביום שהשיבו ר' אלעזר בן עזריה בישובה פתח ואמר (דברים) אתם נצבים היום כלכם ספקם נשיכם באין לשמיע נשים כדי לקבל שבר פסיעות פה למה בא כדי ליתן שבר למביאייהו מכאן נהגו בנות ישראל קצנות לבא לבתי כנסיות כדי ליתן שבר למביאייהו וכן לקבל שבר: הלכה ו והקרא אומר ברוך דין האמת ויש שמניחין את התורה על הקרקע (באבלות) בעטיפה שחורה ואומר נפלה עטרת ראשינו וקורין ומספידין כאדם שמתו מוטל לפניו ויש שמשנין את סקמן ויש שיוצאין ספסליהם למטה וכו' מתפללין באפר ואין אומרים שלום זה לזה כל הלילה וכל היום עד שישלימו העם קינותיהם בשעת הקינות אסור לספר דבר תצאת לחיך כדי שלא יפסיק לבו מן האבלות (וכן כל) [וכל] שכן לשוח עם הנכרי: הלכה ח בתפלת ערבית אין אדם שומע לחבירו ספני שהן מתפללין בלחשיה ואין אומרים לא ברבו ולא ידי שם:

פרק תשעה עשר

הלכה א אבל בתפלת שחרית אחר הסומרים והפוסקים אלו אומר בידו ברכו בקל נטף ואין מוכיחין קדוש ואף לא קדיש אבל בתפלת המנחה אומר קדוש וקדיש: הלכה ב ובראש השנה אומר כל העמים תקעו כף (תהלים טו) ביום הנפירים ברכי נפשי (ש"ד) [ה] ומשמעיקים קראתיך ה' (ש"ק)

שאלה רמז מח מנ נא עא

וכפוף ופמו למטה שמעתי הטענות והתשובות שכתבו
 לנרד נרדים כביטולו וקיומו מעכת ומע' כהר' לנע' ועם
 כי גם בעיני יפלא מהרב כזה ולא מנאיתי בו טעם לפי
 מחמת קצת השששות שמתעורר עליו. מכל מוקם כיון
 ששערי התשובות והדלות לא נעלו בעד טעמת האיקוד.
 כי לא פורט בספרי שפוסקי' באשר דקדק מעלתכם
 בכתביהם. אכן לי להודע ולהזכיר עליהם ואם ש' יפסק בעולו
 הבערת אש קטעה ומחלוקת בין יחיד הקהילה הדבר מקר
 ללב יראי ה' ההולכים בדרכיהם דרכי קעם. לפיכך הפקד
 מנוש כנגד סכר השלום ולכבוד הרע במיעוטו. ולהתנהל
 מועלת באנו עד ימפוך הלבבות בעבותות האלה. ולמראה
 האופנים הנאותים להקבצים כולם מדעתם וראיותם אל הנד
 ביותר טוב.

והנה ודאי דברי פה שכתב שעברא עם שני האחים של
 כהר' לנעו הו' בעמין הו' גליתי להם דעתי החלוטה
 בכמו זה שכמו ור כשכב בעיני הדבר החל ומחזי חזותם
 קוד על יזה מואר נבחר הקדי ה' על הקהלה שהיא להמניא
 לפניהם ובאר אותו לקצין ולראש על שתורש ועל העבודה
 אנוש כערכו דמו אפכו ומורעם המושלש בהכמה יראה
 ועמה שוכנו ותלמידיו של אהרן אהרן שלום ואהב את הבריות
 ומקרבן לתורה וכל שכן שאל על כולן איך גדול למוט על
 כבודו. ולהשיבו בעיני כל הקהל לתועלת הכלל והפרט.
 וגם האחים הו' הפקידו לרכי באמרו שכך יפה להם עבך
 שבתם ומיכה יתירה מדעת להם שול מעכת בהכר עוב
 מדתנו המועלות. הן אנה יושבו עליו תמוך מוט של חקר
 ויקבצו ביניהם אהבה ואהבה:

שאלה רנ

להרב ה'נ'

על המקומה הנעשית בקק אחד שלא לשנות בעמע הלוב
 במג הסכות ממה שבכר טהג כאותו קהל מוקדם.

תשובה

ואף גם זאת כדבר החקמה על מנהג
 נעמע הלוב כיון שכבר נכתבה
 ונחתמה ואין כזה דין פשוט. דעתי החלוטה מנהג שלא
 לערוב לב היו ודעם ולא לפתור ההקבמה שהיא אינה אובדת
 לאיזה יומד ותיק ומדקדק כפי כוננו ולימודו לנעול הלוב
 כבית או בתוך סוכתו כמנהג קנת המדקדקים קודם כולם
 לכה. ושאר הנעמעין בשעת ההלל יעשו כפי ההקבמה
 ולייטת ונדקה תשכב להם מהשכתם הטובה לתכלית השל
 ואם יראה כעניניהם בענין הקודם של פת לעשות קורת
 רוח לזנות האיש שהיה לשעבר קומץ פת על גבו לתת לו
 כאותו פרק חזון מנוה אחרת כשנזאת פת כגון אחשתו
 כעוד שקורין בו וגלילתו חלף עבודתו לשעבר איש על מקומו
 יבא בשלום: שנת תשכ:

שאלה רנא

לכבוד מוהר' ששלם לוי' למור'י

יאה

אם בראתה בולטת ושלימה. מה אובל לרכר להשיב ולהסיק
 על העצמות והדלות הנשמעות אין לדין אלא מה שעניו
 דלות ועמי לא ראו וכמו ור משכב להעלות במהשכתי שאם
 טרת הקדם הפממיים מעשית בולטת כתיקונה למה לו
 לפועל אותה להרכות לדין עמל ויגיעה לצור נורה בתוך
 נורה. ולכפותה כפרטף המנוסה דהייט המאשקרה ההה כי
 כן אמרתי בלבי כיון דלעמן דיאל ליכא פלוגתא ומה שמעשה
 ככר נעשה דבר שפתיס אף למותר.

ולא אבהד ממעכת כי מיעולם מצטער הייתי בקדמי
 על עשיית הדיוקמאות הללו של ספורי תורתנו
 הקדושה לא מחמת דין מעשה הנורה למו כשאשה שלימה
 אף מפני משג ולעול הקדשים אשר דמו איתם כמלאכי אלה'
 וכמעט אין עין שלנו היתה שולטת להסתכל בהם ואף
 כערך אותם כמעשה ידענו בחפצנו כל האדם כווד כנורת
 מרחימת בעויות כווכות ומשמתת כל אחד לפי העולה על
 דעתו. כאותו פרק. באותו מוקם. ובאותה טעה. מכלו
 שום תועלת ותוספת תבונה על התורה ועל העבודה
 והשמי שאף ו מן התוכחות הרמזות. כפסקוקיות ערכו כגו'
 וכו' וכך אישים קנני למולק ואל אל דברתי ימנו כמעט
 פשר תורתנו התמימה לעשות הטוב והישר בעיני ערל
 ויחזיר תורת מעכת כחכ עול ושלום:

שאלה רמח

לכבוד הרב בנימין הכהן לריגו

דקדוק על ל' ב' ס' שפתי כהן ט"ד קי' שעכ על דין סוף
 טומאה לנאת.

תשובה

ועל של עתה כאתי להשיב בקצרה
 ולהסכים לדעתו הרחבה שיהיה שכתב
 ב' ס' שפתי כהן ט"ד קי' טעם דבתם המקומים לבית שהמת
 בתוכו. אף על פי שהם טומאים איש לא טומאה דריבן.
 היינו דווקא כשאבות שהמת כתוכו פתום מכל נדדט וטומאת
 שאר הכתים המקומים היא אברה מנעם סף טומאה לנאת
 דאליכא דרח הפוסקי' היו איקרא מדרבנן. וזה שכתב
 הרב הנו' שם כשמשך דרבנן וזל ואל ראיא לא טומאה דרבנן
 כדאיתא בעור קי' זה ופוסקי' וכו' וכששכית שהמת כתוכו
 פתום מכל נד מו ליכא דכתים המקומים לה אלא טומאה
 מדרבנן מטום סוף טומאה לנאת וכו' עד כאן. כלו' דבהכי
 מיידי היתר פסקו שלא להקיץ הכהן השוכב שפ ואעיקרא
 דדימי קאי כאלו תכא והדר מפרש אף על פי דכאשגרת
 לישני' איכא גמגס קנת:

שאלה רמא

להרב ה'נ'

שפסקו על מנהג קק אחד שכיום עכ לשים הפת בעת
 קריאתו כביכור על גב איש השמש הכפוף ופניו למטה:

תשובה

ויגל דברת מנהג שימת פת לקחת
 בו כביכור כיום עכ על גב איש מטה

הניזקין פרק ה' תמיש גימין

נח

עין משפט
ג' כחה

קאלי פולין. דמי תפילין חזן מן ברעטה קרוי קליה מלחמה
כחכמה סוכה (דף טו) ארוח ברעטה ופשו ארוח כקליה: דברפס -
מ' סאה ודרישא סאה גזוליס ר' בריה בסל קליה או ג' וזמי מ'
סאה וזמי ר' לא הוא סביב אחד של דמע גזול מלאך מכה האלף
לפי שהלך כל ארבע פרסות בבית תורה אור

קצתי תפילין נמצאו בראש הרוני ביתר רבי
ינא רבי ישמעאל אמר שלש קפות של
ארבעים ארבעים סאה ^א במתניתא תנא
ארבעים קפות של שלש שלש סאין ולא
פליגי הא דרישא הא דדרישא אמר רבי אמי
ארבעה קבין מדי נמצאו על אבן אחת עולה
אמר תשעת קבין אמר רב כהנא ואיחיסא
שלא בר מי מאי קראה ^ב בת בבל השחרה
אשרי שישלם לך וגו' אשרי שיאחו ונפץ את
עולליך אל המלע: ^ג בני ציון היקרים
המסוראים בפו מאי מסוראים בפו איחיסא
דהו מחפי בפיוא והאמרי דבי רבי שלא
*תרחי מחקלי איסחורי פיזא נוחת בעלמא
הדא ברומי ודרא בכולי עלמא אלא שהיו
מעגין את הפו בזיפין מעיקרא חשבי דרומאי
היו נקבי בליונא דגושפאקא ומשמש ערסיהו
מכאן ואילך מיינו בני ישראל ואמר ברעמי

אחד ובכל ראש פרסות אחת בבית אחד
ומזו דמי של ראש מחד סלךך לזקן
כחכמה ולהוח רוח בניהן וקבועין
על משב אחד האלך המושב לאות
רוב והי על אחד סאה שמוע:
ארבעים קבין: כחכמה בית ראשן:
איספרי. כמעט: שפיו מגנין סא
פשו ביזופין. והיינו מסוראים לכן סלו
לחכב (הגליס סו) לא הסולה כחכמה
אשרי מבחכחן היו ביזופין מן הפו:
בליוני דגושפאק. לרחח נחלית
כחכמה כד שהתעברנה כנגדן:
כפס פריסקא פססוף דוספס. סלף
כעטו לנחור ארו פסוק: אינגד.
מעט: פוספס ופגס. דף ומי: פל
ככה ספן פכבור. והי גבורין:
פלי ופליך. שמי מהאל כק. עוליס
דגרי פוס. לא היה רט לתורה אלא
רט לתוספת של ערים: עוליס.
דגריין: סולך ללונ: ארכ קידס.
הכס: שמי פפיוט כנג סלך. סלך
אס: לא סו. דמקחו כמל: סלף
דפירו ליס. כעליס סה סלקה
מסיקין: לך סוק וקני. כחכמה
דכון דדירטול כעלמא הוא חכמה
למינר הכי טח ליה סלף. אי סב ליה
סלף כחכמה: קני. דסלי הא לא
היה ליה למעבד אי לאו הכנה ליה
מכ נחור ומעט: פפריס. דף סרפ
לס מכה לגביה דמי ארעא:
ה"ג

כל מתן שפסקן עליו. כי ארבע סכנה נעשות שדין שדין יוצא
על כדי דמיק כדלחמיק כפרק האלח (לפיל דף מה). גבי חכר
עלש וזהו נביו לעובדי כוכבים. כלל הכא דלחכ קולא דף גמי כחכ
בשטר קנה. ארבעה גמי קלף כחכמה
כסמך והא דלחור כפרק מי סאה
גמי (כחכמה דף טו). כחכ לראשן ולא
חכמה לו ולגמי וחכמה לו איכדה
כחכמה כחכמה דכחך לוקח יעלה
לחור נחח רוח עשירי לכעלי חכס
כחכמה על סמר על כעלה והכא
כחכמה שטר כפני עלמה ועוד
דחכמה חכס סמחליה כחכמה
כעלה או סמחלה לו כחכמה אכל
הכא כחכמה "סמר חכמה סאה
חכמה לו ולחור ומפרש ה"ד אליוור
מחורף דכ וסמחל פליגי הכא
כחכמה טענה ספר הוא דסמחל
למעשה דלחור כפ"ק דכ"מ (דף טו).
דלחורית לאו טענה ספר הוא כחכמה
מקח וממכר וכך סבר לחכמה ט"ס
הוא וכחכמה סמר כחכמה לו לחכמה
דמי והכא דחכמה כחכמה
ולא קבלה לחכמה (ה) מדי:
עון

בכור מביית כחכ
סאה שבת כולל

א"י ס"ה ע"ז ג' ד"ה
(לכ)

תוספת ר"ד

אמר רב ל"א אלא ר"ל
לך חזק וקני א ב ל
כחכ קה וסמחל
אמר אף כחכ סה
קה ער כחכ סה
אחיות ק"ל הלכה
כחכמה כחכמה וקני
דחכמה כחכמה וקני
אמר רב הוה אמר לי
רב נחמן כחכ סה
היה רחיק ויהיה
וסמחל סה כחכ
טל סה סה ויהיה
היינו רחיק ויהיה
מסמחל סה כחכ
כחכמה כחכמה וקני
כחכמה כחכמה וקני
אמר רב הוה אמר לי
היה רחיק ויהיה
וסמחל סה כחכ
טל סה סה ויהיה
היינו רחיק ויהיה
מסמחל סה כחכ

תוספת הב"ה

(ה) חכ"מ ד"כ חכ"מ
לחכמה כחכמה וקני

למשסה יעקב ישראל לכחיים
שבעו כחכמה אמר מבחכמי בו
שפסקן עליו אמרו לאו ז' משש
ומכו רבי ישמעאל בן אלישע אמר רב יהודה אמר רב
לשני אחינים לימים נזחוט שצידם במסך אחד זה
לי שפחה שאין בכל העולם כולו כיופיה אמרו בוא ונשיאם זה לזה ותלק כחכמה
בקן וית זה חו ישבה בקן וית זה זה אמר אני כהן בן כהנים גדולים אשא שפחה ואת אמרת אני כהנת
בת כהנים גדולים אנשא לעבד ובכו כל הלילה כיון שעלה עמד השדר הכיזו זה את זה ונפלו זה על זה
ונעו בבכיה עד שיצאה נשמתן ועליהן קונן ידמה על אלה אני בוכיה עיני עיני יודדה מים אמר ריש לקיש
מעשה באשה אחת וצפת בת פניאל שמה צפת שדכל צופין כיופיה בת פניאל כרו של כהן גדול ששימש
לפני ולפנים שנתעלה בה שבאי כל הלילה למד הלבישה שבעה חלוקים והוציאה למכרה בא אדם אחד
שהיה מכוון בזה אמר לו דאני את יופיה אמר לו ריקא אם אתה רוצה ליקח קח שאין כיופיה בכל
העולם כולו אמר לו אף על פי כן הפשימה ששה חלוקים ושבעי קעתה ותפלישה באמר אמרה לפניו רבנו
של עולם אם עלינו לא חסת על קדושת שמך הגבור למה לא תחם ועליה קונן ידמה ^ב בת עמי חגרי שק
והתפלש באפר אבל יחד עש לך מספר תחורים כי פתאום יבא השדר עלינו עולך לא נאמר אלא
עלינו כביכול עלי ועולך בא שדד אמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב ^ג ועשק גבר וכיורו איש ונחלו
מעשה באדם אחד שנתן עינו באשת רבו ושליא דגרי היה פעם אחת דרצך (רבו) ללות אמר לו שגרי
אשתך אצלי ואלונה שגרי אשתו אצלו שרה עמה שלשה ימים קם וכא אצלו אמר לו אשרי ששגרת לך
היכן היא אמר לו אני פפחיה לאלתר ושמעתי שהתינוקות נחללו בה בדרך אמר לו מה אעשה אמר לו
אם אתה שמע לעצתי נרשה אמר לו כתובתה מחכה אמר לו אני אלוך ותן לה כתובתה עמד זה וגרשה
הלך הוא ונשאה כיון שהגיע ומצו ולא היה לו לפרעו אמר לו בא ועשה עמי כתובך והיו הם יושבים
ואוכלים ושותין והוא היה עומד ומשקה עליהן והיו דמעות נשרות מעיניו ותפלות בבוסהן ועל אותה שעה
נחתם גוד דין ואמרי לה על שתי פתילות בגר אחד: לקח מן הסיקין וכו': ^ד אמר רב לא שגרי
אלא דאמר לו לך חזק וקני אבל בשטר קנה ושמואל אמר אף בשטר נמי לא קנה עד שיכתוב לו אחריות

ב רשעבור א' נבי כחכמה סאה לרביה קיסוס אל סלף סלף סלף וכל סלףי ר' ילי חכ"מ ג' קיסוס אל מ' סאה וסמחל סה לרביה קיסוס אל ג' כחכ סה סלףי כחכמה סלף ר' חכ"מ רח
ג' סאה ודכתיב מירי כחכמה וסלף סלף סלף:

בין קמצא ובין בן קמצא תרכ מקדשא אמר רבי יוסי
ענותנותו של רבי זכריה בן אבקולס שרפה את ההיכל.

דבר אחר מה היתה יקריתן לא היה אחד מהן מוליד
חסר ובעל מום.

ד. מעשה ברבי יהושע בן חנניה שהלך לברך גדול
שברומי אמרו לו תינוק אחד יש בבית האסורין בקלון
הלך שם ראה תינוק אחד ופה עינים וטוב ראי וקווצותיו
סדורות לו עומד בקלון עמד על פתחו לברכו וקרא עליו
הפסוק הנה וישעיה מב. כו) 'מי נתן למשסה יעקב וישראל
לבוזים' ענה התינוק אחריו 'הלוא ה' זו חטאנו לו ולא
אבו בדרךיו הלוך ולא שמעו בתורתו' בין ששמע רבי
יהושע קרא עליו 'בני ציון הקרים המסלאים בפז' וזלגו
עיניו דמעות ואמר מעיד אני שמים וארץ שמבטח אני
בזה שמורה הוראה בישראל והעבודה שאיני זו מכאן עד
שאפדנו בכל ממון שיפסקו עליו אמרו לא זו משם עד
שפדאו במקמון הרבה ולא היו ימים מועטים עד שהורה
הוראה בישראל ומנו רבי ישמעאל בן אלישע.

אסתר ברזטאן, 2017 המדורגה
(יוא"ת, יר"ג)

545 | "גלתה תורה עמהם"

הרבנים מצאו רמזים מקראיים ומדרשיים לתופעות השונות במחנה, כולל ענני
העשן, המשרפות והמספרים הצרובים על הזרוע. כאשר מצאו עצמם מדברים
וחושבים על מזון, תופעה מוכרת במחנות הריכוז, ניתחו את התופעה מתוך
פסוקים במגילת איכה:

מה שכתוב במגילת איכה (א יא) "ראה ה' והביטה כי הייתי זוללה",
שכשיפגשו שני אנשים ידידים כמונו. אין תחילת דינם רק על דבר
אכילה, והשבתי לו, שדבר זה מה שהרשעים ימ"ש עושים פה עמנו
היום, הוא לא רק עינוי הגוף בלבד, אלא עינוי הגוף והדעת גם יחד,
שמחמת עינוי הגוף משפיעים המה אף על הדעת.⁵⁵

הרב צ"ה מייזליש פירש את מעשה עקדת יצחק על זורו, ומצא מקבילות שונות
בין האירועים.⁵⁶ גם בפיוט "הושענא למען קדושים מושלכים באש" מצא רמז
לתהליך הרצח באושוויץ: הנרצחים כונו בפיוט "קדושים" בטרם הושלכו לאש,
משום שבהמתתם בגז, קודם לשרפה, זכו לכינוי זה. "דהתנא בסוף הושענות
התנבא והתפלל על חורבן הנוכחי".⁵⁷

אחת התחושות הקשות הייתה זימון המקרים בהגיעם לאושוויץ דווקא בחג
השבועות או סמוך אליו. המועד שבו ניתנה תורה ועם ישראל הפך לעם סגולה
הפך באופן אבסורדי למועד שבו הושפלו עד עפר, ואי אפשר היה להתעלם
מהסמליות הנוראה הזו.

עדין בהייתי בבוכנוואלד וכיתי למנה הראשונה של מזון רוחי, כאשר ימים מספר לפני שישבנו לצ'כסלובקיה פשטה השמועה במחנה שרב יהודי אמריקאי יחגוג עמנו הערב את חג השבועות. יום מתן תורתנו.

את הלוח שלי איבדתי כמצעד המוות בין נידראורשל ובוכנוואלד ולכן היוותה שמועה זו הפתעה בשבילי. היא גרמה לי להתרגשות אך גם לשברון לב.

עוד בהייתי ילד קטן ציפיתי בכליון עיניים לחג השבועות ושמחתי לקראתו בפרט בימי המלחמה. עתה הייתי מודאג ומוטרד כיצד יצליחו כל החולים והחלשים לבוא לתפילת החג? איך יוכלו עכשיו, לאחר מאורעות טרגיים כאלה, לאסוף את כוחותיהם הפיזיים והרוחניים ולשמוח בחג מתן תורתנו שבעבורה נשפך דם כמים? אך עתה נוכחתי לדעת שכשם שאין ביכולתנו להעריך כוחות פיזיים ואמצעים גשמיים, על אחת כמה וכמה אי אפשר להעריך כמה כוחות טמונים בנשמות טהורות של יהודים מעונים ושבורים.

כאותו ערב הייתה בבוכנוואלד הפגנה אדירה של אמונה ובטחון בהי אלפי יהודים נדחפו להיכל בו נערכה תפילת החג, התפילה היהודית הראשונה על אדמתה הארוחה של גרמניה אחרי המלחמה. כולם חלשים ותשושים, זקנים וישישים, הגיעו בשארית כוחותיהם, בתמצית דם, להוכיח לעצמם ולכל העולם שחיינו מסורים בידי מי שאמר ויהי העולם, לתורתו ואמונתו, ובשעה שנגש הרב שכטר לעמוד התפילה כשליח צבור, קבלו עליהם מחדש כל היהודים, בפנים ובהוי, את התורה מחדש. אותה תורה שהיטל ועושי רצונו רצו להשמידה ולהכחידה מן העולם.

השרשרת הצרופה לא נותקה, המסורת היהודית נמשכת ונאגרת מחדש, וכשם שקבלו אבותינו שיצאו ממצרים את עשרת הדברות במדבר סיני, כך קבלנו אנו, יהודים משוחחרים בבוכנוואלד, את התורה הקדושה על אדמתה של גרמניה.⁵⁴

יהודים של מדרגה

* מחג השבועות תש"ד לחג השבועות תש"ה

תפילת חג השבועות בבוכנוואלד תש"ה

חג השבועות תש"ד הוא החג שסימל יותר מכל את בואם של יהודי הונגריה לארצותינו.

חג השבועות תש"ד היה גם הפתח הראשון לשיקום הנפשי והדתי מצלמתו של חייל אמריקני הנציחה את המעמד המרגש של תפילת חג השבועות בבוכנוואלד שנגש הרב הצבאי האמריקני הרשל שכטר, ובה השתתפו ניצולים וחיילים יהודים מהצבא האמריקני. התפילה נערכה בבית הכנסת המאולתר באולם מופעים של הנאצים לשיעבר. בשורה הראשונה, יושב שלישי משמאל, לולקי-ישראל מאיר לאו, לימים הרב הראשי לישראל.

בתוך קהל המתפללים היה גם שמחה בונים אונסודופר. הקטע מזיכרונותיו שנבחר כסיום לספר, מסמל את מדרגתם של ניצולי השואה מההונגריה שנחגגתה גם בתקופת ההסתערות וברנעי הבדידות של השחרור, "בסתר המדרגה", ובכוחה נטווה הקשר בין עבר לעתיד.

(מ"ד) [מחל ציך] יצאו אילו אמר לי וסלבים מסך יצאו הייתי אומר
 על השכנים אמר. לא אמר לי אלא מחל ציך על בני בניי אמר על אפרים וסנישה (סג).
 אמר רבי יהודה הלוי ברבי שלום אם אין אתה לסד מכאן שהם קהל גוים מן
 הפרשה אתה לסד ויאמר אלי הנני מפרך והרביתיך ונתתיך לקהל
 עמים (פי): דבר אחר נוי וקהל גוים נוי זה בנימין. קהל גוים זה
 אפרים ומנשה. וסלבים מחל ציך יצאו זה יואל המלך שעמד מכניסין תחילה
 למלכים שנאמר ויהי איש מכניסין וישמו קיץ בן אביאל (שמואל א' ט"ז). וכיון
 שבירכס ועשאם שבטים התחיל אומר על עסק רחל אמר לו למה לא נכנסה לקבורה
 (חמך) [עכך] (סה) יהיה יוסף מוצר על הרבר מאור. התחיל אביו משיבו עליה אני
 בכואי מפרך אין כתיב כאן אלא ואני בכואי מפרך (גדלשית ויה ז') מהו
 ואני אמר לו היך נכשם שהיית מכשש שתכנסם אמך לקבורה כך אני הייתי עבקש
 הדא היא דכתב ואני (ס). [מתה עלי (סס) מהו עלי עלי הייתה תרותה:
 דבר אחר עלי שחסרתיה שלא הייתה לי נחת רוח אלא היא (ס) מתה עלי
 שחסרתיה. אמר לו שמא מה שלא הכנסת אותה לקבורה ישא עונת גשמים הייתה.
 אמר לו לאו בעוד כבודת ארין לבוא אפרותה (סס) בין פסח לעצרת היה
 בזמן שהארץ מנופה והולכת וכאה ככורה שיכולים (הנו) [להלך] (מ). אמר לו יוסף
 נזיר עכשיו ואני מעלה אותה וקוברתה. אמר לו יעקב אין אתה יכול בני שלא
 קבורתיה שם אלא על פי הדיבור שאף אני בקשתי להעלותה ולקבורה ולא הניחני
 הקדוש ברוך הוא שנאמר ואקברה שם (סס) מהו שם עלי פי הדיבור (ט). ולמה
 שנלוי וצפוי לפניו שסוף בית המקדש עתיד ליהרב ובניו עתידים לצאת בגולה והם
 הולכין אצל אבות ומבקשים מהם שיתפללו עליהם ואינם מועילין להם וכיון שהם
 הולכין בדרך הם באין ומחבקין קבורת רחל והיא עומדת ומבקשת רחמים מן הקדוש
 ברוך הוא ואומרת לפניו רבנו של עולם שמע בקול בכייתי ורחם על בניי או תן לי
 האוניא שלי. מיד הקדוש ברוך הוא שומע בקול תפילתה מנין שכן כתב בכי
 תטרורים רחל מבכה על בניה (ימיה לא טיו) וכתב ויש תקוה
 לאהריתך [נאום ה'] ושבנו בנים לנבולם (סס סס י"י) הרי פייסו למה
 לא נכנסה אמו לקבורה (ע). עשה את בניו שבטים (עא) התחיל יוסף מקרב את בניו
 אצל אביו כדי שיברכם שנאמר ויקח יוסף את שני האפרים כימיניו

פוחזין לאדם כמים
 טובים. כמי
 שגדל טלל לנשות יין
 מד שלשים יום לחמיה
 לו חלו היה יודע שיש
 כימים עבדות וימים
 קורבן מן היית טור:
 גרד שטחי מקטמ
 סוכר סל: שאיני
 נכסה לה ולס. למיל
 פנק חכמה נדרים
 דף ס: אקומת
 דתלף זה מה דחמ
 קיסשאל נכסה לפלוח
 נכ סוכר כחשן
 סחמ טלן דחליון ס
 סחמ האמון סלן
 האחים חליון ס:
 שאני ככה לוח קטק
 ולוח קטן.
 דחמ קטק לכל אדם
 וא' כל אדם נדר נכמי
 פלוח וכל נחבל נדר
 סל חמי ונמחל חק

התקדשי לו כוז וקף על נב דבפרק
 הפקדון נבי שבעה לל לך חיוב
 סתמל דלל טחיה *ומה לי חר
 סתמל ומה לי חרי סתמי חשי'
 כיון דקלי וטרו חטחלי חליבא
 דר"ש כטניא דקדושן נקטין כוחיה
 וק פסך ר"ח ודמכ"ן זל:
 מתנ"י קום ין סלני סוכס סהין
 רע למעיים חויר כמוסן. כלל פתח
 כלל וק נמ חויר כטפרי כלל
 פתח כון דלל נחטון מעולס למושן
 ולטפרי וככר כחכתי זה כפרק ד'
 נדרים (נעל ס: כס"ד: נב' ותיפק
 לי דלן רע. ליל למיר סהמוסן
 יפה למעיים חשי' לא יהא יפה כיון
 דלל היו רע חויר כמוסן סהר
 הוא חלה נגדו סהין רע למעיים:
 נעוד יפה קתי. חדל דלן רע

דאין רע אמר ר' אבא תעד יפה קתי:
מתנ"י פוחזין לאדם בכבוד עצמו וכבוד
 בניו אומרים לו אילו היית יודע שלמחר
 אומרים עליך כך היא ווסתו של פלוני
 מנרש את נשיו ועל בנוחך ידו אומרים
 דאין רע אמר ר' אבא תעד יפה קתי:
 *קום שאני נשאת את פלונית כעודה
 של אלו להתגרש ואמר אילו הייתי
 יודע שכן לא הייתי נזרה ה"ז מותר:
 לא מפני שהיא כעודה ונעשת כעודה
 ארוכה אלא שהגדר מעות ומעשה באחד
 והבניסה לבית ר' ישמעאל אמר לו ר'
 אמר לו לא והתורה ר' ישמעאל באותה
 שעה בכה ר' ישמעאל ואמר
 בנות ישראל נאות הן אלא שהעניו
 כעולה וכשמת ר' ישמעאל היו
 בנות ישראל נשאות קנה ואמרות
 בנות ישראל על ר' ישמעאל היו
 בנות ישראל בשאלו *בנות ישראל
 (א) על שאלו בכניה:
 גמ' מעשה לסתור חסדי מחסרא והכי
 קתי ר' ישמעאל אומר

מעשה (הא) חשי' הכא דנעשה נאה
 ט"י קישט פוחזין לו: מסורי פיסמל
 ופי קמי. רבי ישמעאל אמר
 חשי' כעודה ונעשה נאה ט"י קישט
 חש נדר ושחזן לו ומעשה נמי וכו':
 פ

יכר
 10

(כל מה בסוף)
 (פג סס)
 בנות גרושות הן מה *ראחה
 אמן של אלו להתגרש ואמר
 אילו הייתי יודע שכן לא הייתי
 נזרה ה"ז מותר:
 לא מפני שהיא כעודה ונעשת
 כעודה ארוכה אלא שהגדר
 מעות ומעשה באחד והבניסה
 לבית ר' ישמעאל אמר לו ר'
 אמר לו לא והתורה ר' ישמעאל
 באותה שעה בכה ר' ישמעאל
 ואמר בנות ישראל נאות הן
 אלא שהעניו כעולה וכשמת
 ר' ישמעאל היו בנות ישראל
 נשאות קנה ואמרות בנות
 ישראל על ר' ישמעאל היו
 בנות ישראל בשאלו *בנות
 ישראל (א) על שאלו בכניה:
 גמ' מעשה לסתור חסדי מחסרא
 והכי קתי ר' ישמעאל אומר

רשימות חוברת צד 10

וזה ענין שצריך לעשותו (לא ע"י שליח, אלא) בעצמו, גם אם הוא
 זקן ואינו לפי כבודו — ככסיפור הנ"ל שכי"ק אדמור"ר נ"ע הלך בעצמו
 לנחם את האבלים,
 ומוסיף, שפעם גם החפיל שם מעריב — כידוע שחפלת מעריב
 אינה דומה לחפלת שחרית ומנחה להיותה בזמן הלילה, המורה על
 החושך כו',
 והשתדל בעצמו בכל הקשור להביא לנישואי הכנות, ועד שבעצמו
 הלך לקנות כל הנצרך להיתומות — להלכישן ולקשטן כו', כסיפור
 חז"לי ש"הכניסוה לבית ר' ישמעאל ויפיהו (קישטוה והלבישוה) ..
 באותה שעה בבב"ר ישמעאל ואמר בנות ישראל נאות הן אלא שהעניו
 מנוולתן", והיינו, שגם כאשר "העניו מנוולתן" — שזהו כללות המעמד
 ומצב דומן הגלות, שלא זו בלבד שאין זה באופן ש"מלאכתן נעשית על
 ידי אחרים", כמ"ש "ועמדו זרים ורעו צאנכם", אלא עוד זאת, שנעשה
 גם מעמד ומצב ש"עניו מנוולתן" — הרי האמת היא ש"נאות הן", אלא
 שצריכים לקשטן, ואז רואים ש"נאות הן" גם בחיצוניות, אשר, ככל
 הדברים האלה כן הוא גם ברוחניות הענינים כו',
 ומסיים שעלה לו בסכום של כמה מאות רובל — שכזה מודגשת
 ההשתדלות לפעול השידוך ועד להנישואין גם כממונן, נוסף על הטירחא
 בגופו ובנפשו כו'.

אמור מן 210
 שיחול ע"ד דחוקות
 כז א"י רע כ"ז

הניזקין פרק המיש גימין

כס

מסכת הש"ס

על זכרים - בן יודעת חבון סהגרוה שרי יודעה כמלוח יחלם כההההחו לו לוחל ועלמיהו אלה והגרוה בעזרה (ה"כ כד) : **שטר פירטסל** - שטר לוחה שטרעו מה חיל על נכחו : **גני טופס פיס** - טלן קיבל עליו שאר מלוח אלא ע"ז סגמור כי לא יענה עוד עבדך וגו' (מ"ד ס) : פייט דכפיי - לחמיה דכריה : על גמייס פלג - על חלקו חבון חלקה טלן יכלם בלחן קר היה דמו על זכריה על הרלפה ולא נבלע : גמייס - שטיטעס כהגרוה : סקול - קל למה וכך עולה מעקב רחל יחלן כנטאה חמלה וז של כיתר : ופייט דפטר רבי אלעזר - הא דלמדיק חורה אור לעיל טעל ידי לשון הדע מרז הביט

אמר רבי דייא בר אבין אמר רבי יהושע בן קדיה סח לי וקן ארז מאנשי יודשלים בבקעה זו הרג נבחראין רב מבחם מאתים וארז עשדה רבוא וביודשלים הרג תשעים וארבע רבוא על אבן ארת עד שהלך רמן ונעו ברבוי של זכריה לקיים כה שגאמר **דומים** : **דומים** - דומים נגעו *אשכחה לרמיה דזכריה דהיה קא מרתח וסליק אמר מאי האי אמרו ליה דם זבחים דאשחפך אייתי דמי ולא אידמו אמר להו אי אמדיתו לי מוטב ואי לאו מסחיקנא לכשרייטו במסרקי דפחלי אמרי ליה מאי ניבא לך נבייא דהה בן דהה קא מוכח לן במלי דשמאי קמנין עילייה וקמלינן ליה דהא כמה שנין דלא קא נייה דמיה אמר להו אנא מפייסנא ליה אייתי סנהרדי נחלה וסנהרדי קסנה קמל עילייה ולא נח סנהרדי וברתולות קמל עילייה

זה הדרייטס קיסר סהגו נאלכסגוריה - והא דלמדיק נחליל (סכה על) דולכסגורחם תוקדן הכנס והחריבה טחא פעמים נחישנה : **קפצו** סלן ועפל לחך היס - והא דלמדי כחם' ע"ז (דף י"ג) משכ פיעלה מי סגהה ולא יחבל בפלמו האל ידלס היז מוסרין דלמדיק (כחטת דף ג') אלמני ערו לחמיה חסאל ועזריה פלמו ללנחל ועוד דע"ז היז מענין חתן ולח היז הרגים חתן :

אתוודו לקחיה - *סיתא קחז מייח ובכשטי לא מייח ובמחשך לחוד דקחז לחוד אכז והגני לא יהיה לך :

[ה"י דפי כ"ו י"ג ד"ס ח"ל] כפייס - גמייס חבן חבן ולא יסיס מוחל ונכחא על כיה מליח קחז לחן על לחי לחוד לך נכשפך סנהרדי

ולא נח אייתי תעוקת של בית רבן קמל עילייה ולא נח אל זכריה וזכריה שבים שבהן איברתים נחא לך דאברתו לנולדו כראמר ליה רבי נח כהדיא שעתא ארת כמה וכמה ערק אול שד שטר פירטא בכותיה ואגיד כך הדיא נברא דקמל כל בני נשחא על ארת כמה וכמה ערק אול שד שטר פירטא בכותיה ואגיד תנא *נעמן נח תושב היה נבחראין נר צדק היה מבני בניו של המן למדו חודה בבני ברק מבני בניו של סימא למדו חוקות בודשלים מבני בניו של סנדיב למדו חודה ברבים מאן אינן שמעיה ואבמילין הייט דכתיב *נרתו את דמה על צדח סלע לכלחי הכמות *הקל קל יעקב וחדים ידי עשי הקל זה אודייטוס קיסר שרדנ כאלכסגוריא של מצרים ששים רבוא על ששים רבוא כפלים כיוצא מצרים קל יעקב זה

מבואר לו פ"ה

מבואר לו פ"ה

מבואר לו פ"ה

מבואר לו פ"ה

הניזקין פרק המיש גימין
 ארז עשדה רבוא וביודשלים הרג תשעים וארבע רבוא על אבן ארת עד שהלך רמן ונעו ברבוי של זכריה לקיים כה שגאמר דומים : דומים - דומים נגעו *אשכחה לרמיה דזכריה דהיה קא מרתח וסליק אמר מאי האי אמרו ליה דם זבחים דאשחפך אייתי דמי ולא אידמו אמר להו אי אמדיתו לי מוטב ואי לאו מסחיקנא לכשרייטו במסרקי דפחלי אמרי ליה מאי ניבא לך נבייא דהה בן דהה קא מוכח לן במלי דשמאי קמנין עילייה וקמלינן ליה דהא כמה שנין דלא קא נייה דמיה אמר להו אנא מפייסנא ליה אייתי סנהרדי נחלה וסנהרדי קסנה קמל עילייה ולא נח סנהרדי וברתולות קמל עילייה

רכה מדרוש אמה פ"ד פ"ה

ל' אשה הווי שט' נזיר, חוקה יק"ר
(ירושלים, תשל"א), דמ' קז-קד

שאלה ג.

כת"ר ביקשני להווי' בענין נכרי, לשעבר חבר פעיל במפלגה הנאצית הידועה לשמצה ויש להניח שבעצמו השתתף כמעשים נפשעים, וכעת חוזר בתשובה ורוצה להחגייר — אם מקבלים אותו.

תשובה

אם לדון מבחינה אנושית בכלל ומבחינת הכבוד והרגש הלאומי בפרט, פשוט וברור שאין המצפון מרשה להזדקק לו ולענות לבקשתו בחיוב. ברי"ש כזה אשר ידיו דם יהודי מלאות אין מקומו במחנה ישראל. כי אם טמא טמא יקרא לו ומקומו הרחק מבית ישראל, ואיך קשה הדבר להכריז עליו: אחינו אתה. אבל מבחינת ההלכה היבשה אינני רואה כל מניעה מלקבלו. הנה קין, הרוצח הראשון בתולדות האנושות, אמר לפי המדרש בב"ר פכ"ב עשיתי תשובה ונתפשרתי ועי' במד"ר שמות י"ט ד, אמר איוב בחוץ לא ילין גר, שאין הקב"ה פוסל לבריה אלא לכל הוא מקבלי השערים נפתחים בכל שעה, וכל מי שהוא מבקש ליכנס — יכנס, ועי' בשו"ת בשמים ראש המיוחס לרא"ש, שכתב בסי' קעז שמכל האומות מקבלים גרים ואפילו מורע עמלק, ועי' בש"ס גיטין נו ובסנהדרין צו, שמנירון הרשע יצא התנא רבי מאיר, ונכזר אדון רב טבויים, אחרי שהרג ושפך רבבות יהודים החפים מכל פשע, עשה תשובה והתגייר, וחז"ל לא נרתעו לומר, נכזר אדון גר צדק היה. לכן אם ביח הדין משוכנע שהוא התחרט בהרטה נמורה, חזר בתשובה שלימה, מתאמץ בכנות להכנס תחת כנפי השכינה ולא מסתחרת איוו כוונה של הנאה אישית או קבלת שררה — אין מצד ההלכה כל איסור לקבלו לחיק היהדות.

Joseph A. Polak, "Forgiving the Germans:
Paradigms and Dialectics from Halakha"

176 Jewish Law Association Studies VII: The Paris Conference Volume (1994)

"Were we to base our ruling on humanitarian concerns, or for that matter, on national honor or sentiment, then surely [there would not be any way to meet this request]. Such a person, whose hands [are stained] with Jewish blood has no place in the [Jewish community]. Indeed, "let him be called 'unclean, yea unclean'" [Lev. 13:45]; let his place be distant from Israel. How difficult ... it is to entitle him 'our brother'.

"Yet from the perspective of the dry halakha I can find no barrier to accepting him. Behold Cain, the first murderer in human history, (according to Genesis Rabbah 22) crying, 'I have repented! I have separated!' Exodus Rabba 19:4 describes Job's reference that 'the stranger shall not remain outdoors' to mean that the Holy One, Blessed be He, does not invalidate a human being, He receives everyone, the gates remain forever open Does the Talmud not relate that R. Meir descended from Nero ...? Did not Nebuzaradan, slaughterer of Jews, repent and convert (B. Sanhedrin 96b)?

"If the Court is therefore convinced of his utter remorse, of his complete repentance, of [the purity of his motive to convert], then there is no halakhic barrier [to his conversion] ..."